

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 4.

Torsdagen den 7 november, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen meddelade, att herr Rydén denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Upplästes ett till kammaren inkommet protokoll, så lydande:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 7 november 1918.

Till justitiedepartementet hade från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kopparbergs län insänts en den 4 november 1918 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att sedan riksdagsmannen sågverksinspektoren Rikard Eronn i Leksand blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för Kopparbergs läns norra valkrets för en tid av tre år, räknade från och med den 1 sistlidne januari, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 67 § av lagen om val till riksdagen landstingsmannen Lars Alvin i Loka, Älvdalens socken, blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari 1921.

Vid den granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret anmärktes, att i fullmakten förekomme ett par mindre avvikelser från det i § 68 i lagen om val till riksdagen stadgade formulär, men som dessa avvikelser icke vore av beskaffenhet att därigenom meningen förändrades eller otydlighet eljest föranleddes, ansågs fullmakten böra godkännas; och skulle protokoll över vad sålunda förekommit meddelas andra kammaren, varjämte fullmakten skulle till kammaren överlämnas.

I ämbetet:

G. Grefberg.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, godkände kammaren den däri omnämnda fullmakten samt förklarade herr Alvin behörig till riksdagsmannakallets utövande.

Andra kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1918. Nr 4. 1

§ 3.

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.*

Herr talmannen anmälde, att debatten i anledning av hans excellens herr statsministerns redogörelse för de viktigaste folkförsörjningsfrågornas nuvarande läge nu komme att fortsättas; och lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr Hamrin, som yttrade: Herr talman! Jag har tillåtit mig att begära ordet även jag i denna debatt för att uttala några kritiska tankar även om de nuvarande kommissionerna och deras arbetssätt. Det är ju för övrigt en ganska egendomlig situation vi för närvarande befinna oss i, därutinnan att riksdagen i dag fick diskutera dessa djupt ingripande spörsmål utan att kunna få tillfälle att i någon riktning göra några uttalanden. Den är vidare egendomlig därutinnan, att vad vi här diskutera rör en sida av statsförvaltningen av allra största betydelse men å andra sidan vi icke kunna i någon större utsträckning göra den nuvarande regeringen ansvarig för de missförhållanden, som här påtalas. För min del skall jag tillåta mig att uttala, såsom jag redan yttrat, några kritiska tankar om kommissionsväsendet, och jag stöder dessa mina uttalanden på min erfarenhet som affärsman och som en person, vilken under loppet av de gångna åren haft åtskilligt med dessa kommissioner att skaffa. Men innan jag övergår att framställa denna kritik, skall jag be att få säga några ord angående kommissionsväsendet i allmänhet.

Redan under den första riksdagen i år uttalade jag för min del bestämt den åsikten, att det finnes i detta land icke någon ansvarsmedveten medborgare, vilken med fullt allvar kan kräva, att kommissionerna skola avskaffas, all ransonering av livsmedel taga slut och maximering av priserna upphöra. Jag tror, att samma tanke besjalar hela vårt lands affärskår, även om de i mängd och mycket har synnerligen stark kritik att rikta mot kommissionerna. Jag skulle vidare vilja säga, att vid det tillfälle, då de nuvarande regeringsledamöterna, särskilt hans excellens statsministern och den nuvarande finansministern mött två framskjutna affärsorganisationer och haft tillfälle att inför dem något yttra sig om de nuvarande förhållandena på detta område och framtiden med hänsyn till desamma så ha deras uttalanden just från affärshåll mötts med den allra största förståelse, och man har villigt lyssnat till deras råd och ord, viss om att man funnit full förståelse även hos den nuvarande regeringen för de lojala önskingar och krav, som från detta håll ställas på regering och myndigheter. Jag skall också söka, herr talman, följa den uppmaning, som hans excellens statsministern gjorde, då han i dag på förmiddagen hade ordet och då han talade om den kritik, som från många håll riktats mot kommissionsväsendet. Men jag vill följa också den uppmaning som han gjorde, då han medgav, att det kan diskuteras, om det nuvarande systemet är det bästa. Det är dessa ord, som jag särskilt tog fasta på, och med utgångspunkt från desamma vill jag anföra åtskilligt. Jag bör

också kanske, då jag ju kan anses som i viss mån part i målet, säga ifrån, att all den ovederhäftiga kritik och alla de anonyma uttalanden, som verkligen gjorts, särskilt i en viss del av Stockholmspressen, kunna givetvis icke den stora delen av Sveriges affärsvärld tagas för huvudet för enär de utan tvivel stå alldeles främmande för dessa illojala uttalanden.

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

Under diskussionen i dag såväl som under hela den tid, som vi suckat under de nuvarande förhållandena på livsmedelsmarknaden, ha många suggererats av ett par ord, som alltjämt förekomma, då det blir fråga om dessa frågor. Och det är de tvenne orden jobberi och ocker. Man talar om jobberi och jobbare i dessa tiden utan att tydligen göra sig det allra ringaste begrepp om vad man egentligen åsyftar med dessa ord eller vill inlägga för betydelse i desamma. Skulle jag för min ringa del söka definiera orden jobberi och jobbare, så skulle jag vilja säga, att jag kallar det för jobberi, då personer, det må vara affärsmän eller andra, begagna sig av det rådande affärsläget och förhållandena för att tillskansa sig oskäliga vinster och vidare använda sig av de nuvarande förhållandena för att sälja varor på ett sätt och på villkor, som står emot det allmänna bästa. Jag vill fortsätta och säga, att man nu söker att med den där stämpeln brännmärka en stor del av landets affärsmän och jämväl andra, icke minst producenterna. Och man har gått så långt som att varje person, som under de gångna krigsåren haft större inkomst än dessförinnan, betraktas och stämplas som jobbare. I detta fall såg jag härom dagen ett uttalande, som kanske låter auktoritativt för en del, åtminstone av denna kammars ledamöter, enär det nedskrivits av en framstående kooperatör, den nye ledamoten i första kammaren på Örebro länsbanken redaktören Anders Örne. Han säger om dessa saker följande: »Man får också akta sig att utsträcka jobbarbegreppet för långt. Det finns massor av människor, som under de senare åren inhöstat väldiga summor utan att jobba på minsta vis. Så exempelvis skogsägarna, åt vilka statens egna organ bestämde priset, så alla som över huvud taget innehade nyttigheter och sålde dem till den högstbjudande. Om detta finnes faktiskt intet att säga. Klandrar man ett dylikt förfarande, så måste man också döma ut en arbetare, som säljer sin arbetskraft, där han kan få mest betalt.» Jag vill för min del instämma fullt och helt i detta uttalande, som jag tror tränger in till kärnan av denna sak. Men det är alldeles klart, att sedan jag yttrat detta, måste jag också, vilket jag för övrigt redan gjort, erkänna och säga, att en mängd affärer, som dagligdags gjorts och göras måste betecknas som rena jobbaraffärer. Men härutinnan föreställer jag mig, att man allra minst nu i dessa dagar kan utkasta den beskyllningen emot någon viss samhällsgrupp eller några vissa yrkesmän, utan fastmer kan finna dessa jobbare långt in i det storkapitalistiska högerpartiet såväl som ända fram i det vänstersocialistiska partiet. Överallt finner man dessa tendenser. Överallt framträda personer, som icke ha ringaste sakkunskap, som aldrig sysslat med affärer, men som gripits av den allmänna svindeln och nu söka på allehanda sätt till-

Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.

(Forts.)

skansa sig enorma förtjänster. Det är jobberi och ingenting annat, och hade detta stävjats i tid, d. v. s. om de lojala affärsmännen, kringskurna på ett mycket effektivt sätt, från början hade tillåtits att driva sina affärer och fått hand om mycket, som nu tagits om hand av kommissionsväsnudet, så hade vi aldrig stått i det nödläge, där vi för närvarande befinnas oss. Det är min fulla och bestämda övertygelse.

Emellertid finnes det också, när det gäller dessa jobbaraffärer och dessa uppdyrkade priser, andra orsaker till desamma, om vilka utan tvivel ingen av oss kan slå sig för sitt bröst och säga: jag är oskyldig. Då producenter och i vissa fall även affärsmännen bli bjudna höga priser och den ene bjuder ett pris högre än den andre, så är det icke så besynnerligt, om den mänskliga naturen är sådan, att vederbörande faller för frestelsen och säljer till den högstbjudande. Jag skall tillåta mig att erinra om den ström utav personer, som man särskilt i närheten av våra större städer och samhällen ser t. ex. en helgdagsafton på väg ut till landsbygden för att köpa något till sitt livsuppehälle. Det händer ju, att 5, 6, 7, 8 arbetare eller andra samma dag besöka samma lantbrukare för att försöka få köpa vad han eventuellt har att sälja. Det är inte fråga om några maximipris: den ene bjuder 6 kr. för smöret, nästa man bjuder 7, den tredje bjuder 8 o. s. v. och så ha vi lavinen rullande. Man vet inte, var priserna skola stanna. Men detta gäller inte blott enskilda utan till och med våra livsmedelsnämnder ha gjort sig skyldiga till precis samma fel, att gynna samma slags jobberi. I närheten av den plats, där jag är bosatt, besöktes en lantbrukare en dag utav inte mindre än 5 stycken uppköpare ifrån 5 olika livsmedelsnämnder. Samtliga hade de samma ärende: att köpa lantbrukarens potatis, ehuru den ännu inte var upptagen och man i så fall naturligtvis inte alls kunde beräkna, hur mycket det skulle bli. Tycka herrarna, att det under sådana förhållanden är besynnerligt, att lantbrukaren inte sålde till någon? Det är helt naturligt, att han inte gjorde det, ty han tänke sig: »Är det så många om budet, kan jag nog få mer, om jag väntar, och i varje fall är det ingen risk att vänta så länge.»

Vidare ha ju, som jag något berört, även enskilda personer börjat på att driva just sådana affärer, som man i allmänt tal kallar för kedjehandel, där man köper upp vad som helst för att sedan avyttra till en annan och denne till en tredje, och för varje gång kommer givetvis priset att stiga. Att detta slags affärer äro utav ondo, är alldeles uppenbart, och trots den förordning eller lag, som är tillkommen för att stävja densamma, florerar denna handel i den allra största utsträckning. Man behöver blott ta en utav de dagliga tidningarna i Stockholm, t. ex. Dagens Nyheter. Herrarna erinra sig kanske, huru den brukar se ut på annonssidorna. Allra mest förekommo dylika annonser under loppet av förra året och i början av detta år. Där bjödos ut i stora massor sådana förnödenheter som äro och länge varit omöjliga att köpa i den allmänna handeln, varor, som äro nödvändiga för industrien, andra varor, som ligga

under beslag och äro ransonerade. Men i tidningsspalterna ser man partier, större eller mindre, av dessa varor utannonserade.

Jag tog mig friheten förra hösten att rikta en hemställan till dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet — jag vet inte, var den inlagan hamnat — och påpeka just denna sak, ty jag hade då särskilt färska exempel på vart denna trafik ledde. Jag skall medgiva, att detta är ett synnerligen ömtåligt ämne, och att det är en mycket svår fråga att reglera, men att i denna trafik ligger en icke obetydlig skuld till det nuvarande prisläget och de nuvarande svårigheterna att skaffa en del varor, därom är jag för min del alldeles övertygad. Men jag kan även med avseende å denna kedjehandel — d. v. s. sådan handel, där man begagnar sig av alldeles obehövligen mellanhänder — inte ens fritaga de nuvarande kommissionerna. Hans excellens herr statsministern berörde i dag i förbigående, att vi hade söderifrån importerat ett mindre parti fotogen. Det har sagts mig ifrån fullkomligt tillförlitligt håll, att den affären finansierades utav ett stort banksyndikat i Stockholm. Partiet importerades utav ett under kriget bildat importkompani — det bildades 1916 eller 1917 — och överläts från detta importkompani till staten eller dess kommission — det var väl i detta fall industrikommissionen. Industrikommissionen överlät partiet till en grosshandelsfirma i Stockholm. Grosshandelsfirman har distribuerat fotogenen dels till livsmedelsnämnder eller på deras rekvisition till vissa lantbrukare och till andra motorägare. Det är således inte mindre än 5 händer, som fotogenen skall passera, innan den kommer till konsumenten. Det är ju alldeles givet, att för varje instans fördyras varan. Är det underligt, att denna fotogen sedan måste betalas utav konsumenterna med 1:25 kr. per kg.? Jag har mig också bekant, vad den kostar i inköp, men då det skulle vara orättvist att här nämna detsamma utan att ingå i detalj på den kalkyl, som ligger till grund för det pris jag nyss nämnde, skall jag inte göra det.

Men däremot skall jag påpeka i samband därmed ett förhållande, som förefaller mig mycket egendomligt. På denna vara pålägger kommissionen så för sitt arbete, som i själva verket är intet — ty kommissionen står ingen risk, den har ingenting med distribueringen att göra — en kostnad av 6 öre per kg. Jag vill säga, att jag själv för flera år sedan representerade ett stort importbolag just i denna artikel, men aldrig fick man då beräkna ens för den besvärliga distribueringen av denna artikel en sådan förtjänst, som kommissionen här lägger på utan att ha någon som helst befattning med varan. Men det kan hända, att detta står i samband med ett annat förhållande, som jag också ämnar påtala. Det har upplysts, att det finnes en industri, som är särskilt premierad, när det gäller att komma i åtnjutande av lysoljor eller fotogen. Denna industri betalar 75 öre per kg., d. v. s. 50 öre mindre än andra få betala. De 50 örena debiterar vederbörande grosshandelsfirma kommissionen som ersättning för denna förlust. Nu vill jag säga, att det är alldeles uppenbart, att gör kommissionen sådana affärer, måste den ta

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.*
(Forts.)

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

igen förlusten på andra håll. För att inte något missförstånd skall råda, vill jag nämna, att denna industri, som får köpa fotogen till 75 öre per kg., givetvis får lämna kompensation på annat sätt, så att härutinnan har jag ingen anmärkning att göra. Men för att komma ifrån att behöva uppvisa sådana förluster, som det i själva verket skulle uppstå på en sådan avdelning, har man, förefaller det mig, tillgripit just detta sätt att låta den stora allmänheten, som använder denna vara, träda emellan, genom att man pålägger den förtjänst jag nyss nämnde. Även på ett annat område, som jag strax skall beröra, tillämpar man samma metoder. Jag kan under sådana förhållanden icke underlåta att erinra om hurusom både riksdagen och regeringen under krisåren annullerat gällande tullsatser för att göra respektive varor, som det varit möjligt att importera, billigare. Men är det så, att kommissionerna skola på detta sätt alldeles utan riksdagens hörande pålägga vilka kostnader och vilka förtjänster som helst, hur går det då med det gamla grundlagsbudet, att svenska folkets urgamla rätt att sig själv beskatta tillkommer riksdagen allena? Jag nämnde, att jag skulle i fortsättningen påpeka, hur man handlat på samma sätt på ett annat område, då det gällt att täcka förluster, som i själva verket kommissionerna borde komma fram med, men som de nu dölja genom manipulationer av ena eller andra slaget. Här har i dag av flera talare erinrats om de olyckliga sillaffärer, som F. H. K. gjort under detta år. Det upplystes, jag tror det var av hans excellens herr statsministern, att vi fått hem till Sverige 150,000 tunnor gammal sill — det var inte, som herr Lindman sade, av 1917 års fångst utan av 1916 års fångst. Utav dessa, sade hans excellens, hade 14,000 tunnor måst kasseras, enär de voro fullkomligt odugliga till människoföda, så att de måste säljas till, om jag inte missuppfattade honom, någon guanofabrik eller för oljeberedning. Men de övriga 136,000 tunnorna, vart ha de då tagit vägen, och hur har kommissionen handlat med avseende å dem? Jo, mina herrar, det förhåller sig på det sättet, att för att kommissionen skulle bli av med sin dåliga sill har den tvingat affärsmännen och affärsmännen i sin ordning konsumenterna att köpa denna gamla sill, därest de ville ha något av den bättre, d. v. s. av de 250,000 tunnorna av 1917 års fångst, vars kvalitet varit, såvitt jag vet, fullkomligt oklanderlig. Man har sålunda tvingat affärsmännen att köpa minst en tredjedel av den dåliga sillen, av vilken en del utöver de 14,000 tunnor, som herr statsministern här talade om, varit till människoföda oduglig. Kommissionen har tagit 88 kronor för den prima sillen och har samtidigt tvingat affärsmännen att köpa den dåliga för 75 kronor per tunna, men den har aktat sig mycket väl för att sätta någon som helst gräns för det pris konsumenterna skulle betala, och varför? Jo, därför att det varit nödvändigt för affärsmännen att kalkylera in det pris han fått betala för den odugliga sillen i det pris han tar av allmänheten för den prima varan, för vilken, som jag nyss nämnde, köpmannen fått betala 88 kronor för tunna, vilket blir omkring 80 öre per kg. Hade köpmännen — jag

talat nu om detaljisterna — fått köpa uteslutande den prima sillen, hade de givetvis kunnat sälja denna till omkring 1 krona eller något därutöver per kilogram, beroende på fraktförhållandena, men vad ha de nu måst taga? Jo, 50 à 100 % mera för att därigenom taga ut vad de måst förlora på den andra, odugliga varan.

Nu vill jag för min del inte klandra kommissionen för dess olyckliga affärer med dålig sill, ty vilken affärsman som helst — han må vara aldrig så skicklig fackman — kan råka ut för en dålig och ovederhäftig säljare eller för sådana olyckor, som kanske till stor del varit orsaken till den förruttnelse, som de 150,000 tunnorna undergått. Men är det inte så, att varje hederlig affärsman själv tar förlusten för en dålig affär utan att söka tvinga en annan part, som är hans affär alldeles ovidkommande, att bära den? Är det inte så, att han själv får taga förlusten men i alla fall sälja sin prima vara till skäligt pris? Man kan säga, att detta inte håller streck härvidlag, i det att affärsmannen nämligen måste täcka förlusten på den ena varan genom att sälja den andra till högre pris. Ja, det är sant, men här röra vi oss på begränsade områden med begränsade kvantiteter, där varje människa kan räkna ut, vad det skulle kosta och hur det i själva verket skulle ställa sig. Med den allra enklaste räkneoperation kommer jag till det resultatet, att den svenska allmänheten här har fått indirekt täcka en förlust, som går upp till flera miljoner kronor och som i själva verket F. H. K:s fiskavdelning skulle ha uppvisat, då det en gång kommit fram till ett bokslut. Detta menar jag är en självbeskattning av det svenska folket, som måste påtalas i rättvisans namn.

För övrigt är det nog så, som redan i dag blivit påpekat, att så snart kommissionerna lagt sin hand på en vara, har denna vara antingen försvunnit ur marknaden eller också har den många gånger stigit ofantligt i pris. Jag behöver blott erinra vad som här sagts förut angående potatisen. Man bör väl inte förvåna sig över — därom äro vi väl alla ense, vi må vara konsumenter eller producenter, säljare eller köpare — att när en lantbrukare ser, hur han får sälja potatisen till 12 öre och de personer, som skola konsumera densamma, få betala intill 30 öre och däröver, han då funderar över: är detta nödvändigt, är det rimligt, att skillnaden skall bli så stor? Förresten få vi många, som måste förtära vår potatis på restaurangerna, betala 1:25 per kg., d. v. s. 1,000 % mer än producenten får för sin vara, om jag ej räknat fel.

Ännu orimligare är det med avseende å kalkylen beträffande kålrötter. Stockholms stads livsmedelsnämnd inlämnade ett förslag till s adfastelse av FHK beträffande kålrötter, vilket hade följande utseende: maximipris 3:50, uppköpsprovision 0:50, fraktkosnader 4:50, svinn 0:50, lossning 0:50, emballage 0:50, körning 1:50, hyra 0:50, partiförsäljning 4:50 detaljförsäljning 3:50, slusumma 20 kronor, alltså omkring 500 % tillägg för kostnader. Det var livsmedelsnämndens i Stockholm kalkyl beträffande kålrötterna. Nu är det bekant, att FHK. reducerat det priset — jag vill minnas till 17 eller 17:50 kr. — men i alla fall är det inte besynnerligt, om pro-

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)

ducenterna härvidlag skaka på huvudet och undra över den oskäligen skillnad som föreligger emellan produktionspriset och det pris, som konsumenterna få betala. Och när tro herrarna att affärsmännen få kalkylera med sådana kostnader? Jag skall inte taga herrarnas tid i anspråk med att redogöra närmare för den saken, men jag vill nämna, att jag har här i min hand FHK:s handelsavdelnings bestämmelser för oss affärsmän beträffande de varor som man tillåtit oss ha hand om, och i stället för ett tillägg på 150 à 500 %, som förekommit vid de nyssnämnda artiklarna — och jag kan även taga andra artiklar, som bättre kunna jämföras med de varor, som man tillåtit oss a. t. handha, och där skillnaden i alla fall blir betydligt större än skillnaden mellan våra inköpspris och det pris vi få taga, då vi sälja — få vi nöja oss med 4 à 5 % tillägg på varan, däri inbegripet då icke blott kostnader för lossning, dubbla transporter, lagring, utan jämväl ofta ganska betydande ränteförluster och risker då vi sälja till våra kunder. Talet om och tron på att detta slags mellanhänder, de lojala köpmännen, nu göra så stora förtjänster, måste jag sålunda för min del tillbakavisa, och jag påstår tvärtom, att FHK. i det fallet icke har visat sig vilja gå ens *berättigade* önsknings och krav till mötes, ty när det gjordes en framställning vid ett tillfälle svarades av en av de ledande männen till en grupp affärsmän: »ja, mina herrar vi ha tänkt på att vi skulle överflytta den bördan från herrarna till andra». Det var det svar vi fingo, som under loppet av 10, 20, ja, beträffande vissa firmor kanske under loppet av 50 år, bedrivit lojala affärer.

Det har vidare i dag talats om den långsamma behandling som en del ärenden och frågor, vilka hänskjutits till FHK eller någon annan av kommissionerna, är föremål för. Ja, nog står man undrande och spörjande, hur det är ställt med högsta ledningen beträffande avgörandet av vissa framställningar, som ha gjorts till FHK. Den 5 oktober begärde livsmedelsnämnden i min hemstad hos FHK rättighet att få höja mjölkpriset från 34 till 38 öre på den grund, a t andra livsmedelsnämnder i andra städer alldeles inpå dörrarna av vår stad uppköpte mjölken och betalade högre pris. Det kom intet svar. Den 18 oktober först telegraferade vederbörande och frågade hurudan tillförseln var. De fingo telegrafsvaret samma dag. Den 24, d. v. s. nära tre veckor efter det framställningen blivit gjord, telegraferade FHK. avslag. Den 25, d. v. s. dagen därpå, förnyades framställningen och begärdes fastställelse av det ökade priset. Det kom intet svar. Den 30 oktober beslöt livsmedelsnämnden, utan att avvakta något vidare svar från FHK, att på eget bevåg höja priset, på det a. t. inte samhället skulle bli alldeles utan mjölk, och livsmedelsnämnden underrättade också i telegram statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet om de vidtagna åtgärderna. Under den tid som man vänade på fastställelsen av det högre priset eller på att i varje fall åtgärder skulle vidtagas för att förse samhället med mjölk, hade tillförseln sjunkit så, att ehuru ransoneringen omfattar endast $\frac{1}{4}$ liter per dag och person, med undantag för spädbarn, som få 1 liter per dag, så hade mellan ett och två tusen personer per dag i

samhället blivit utan mjölk. Samma erfarenhet har man gjort i en annan stad, Nässjö, som ligger jämväl inom min valkrets, och där man redan i augusti månad började insända framställningar till FHK för att få saken ordnad, men ännu den 2 november, vilken datum ett brev i saken är avlåtet till mig från därvarande livsmedelsnämnds ordförande, hade man icke fått något besked från FHK. När det gäller denna sak vill jag säga, att det var inte något producentintresse därvidlag, som livsmedelsnämnderna ville skydda och främja, ty i Jönköpings stad är en framsående ledamot av socialdemokratiska partiet livsmedelsnämndens ordförande, och jag tror inte han kan beskyllas eller misstänkas för att vilja ensidigt främja producenternas intressen. Jag tror, att med sådant dröjsmål, när det gäller att besvara en framställning och behandla ärenden, skapar man just den anarki inom livsmedelsområdet, som man här framför allt varnat för, ty finnes det någonting, som undergräver auktoriteten för kommissionerna, är det just, att de handla på det sätt, som jag här framhållit. För övrigt har beträffande mjölkfrågan Stockholms stad gjort en liknande erfarenhet, enligt vad jag läst häromdagen i tidningarna.

Innan jag går att beröra en helt annan sida av detta spörsmål, må det tillåtas mig att i förbigående, då jag ser, att flera av regeringens ledamöter äro närvarande här till dem rikta en varm vädjan beträffande behandlingen av ett ärende, som snart torde komma inför regeringen, nämligen maltdrycksfrågan. Enligt vad tidningarna upplyst om, har från bryggarehåll kommit en framställning om att få höja extrakthalten på vårt öl. För min del kan jag icke finna annat än att, då svenska folket under dessa kristider kunnat nöja sig med de maltdrycker, som finnas, det skulle vara en fullkomlig misshushållning med vårt korn att öka maltstyrkan och därigenom konsumera mera korn för detta ändamål än som oundgängligen behövs. Detta korn behöver utan tvivel komma till användning på annat sätt till folknäringsens fromma än just genom att ge det åt bryggerierna för att därav tillverka starkare öl.

Har jag i någon mån velat säga, att F. H. K. skyndat långsamt beträffande behandlingen av vissa ärenden, är väl detta till full evidens bevisat beträffande de räkenskaper, som i dessa tider blivit avförade F. H. K. I den mycket uppmärksammade inlaga, som överrevisorerna ingivit till Kungl. Maj:t, påpekas det ju, att livsmedelskommissionen, som avpolletterades den 30 juni förra året, lämnat ifrån sig sina räkenskaper den 24 oktober i år, och F. H. K. med dess underavdelningar har, trots upprepade påminnelser, ännu icke kunnat inkomma med avslutade räkenskaper för år 1917. Det är också känt, att statsrevisorerna fåfängt begärt att få granska dessa räkenskaper. Det har sagts mig, att det utlovats, att de skulle vara klara till den 15 dennes, men, mina herrar, huru går det då med statsrevisorernas granskningsrätt? Det är ju ultimo november, som statsrevisorerna skola ha sina arbeten avslutade, och huru skall det bli möjligt för statsrevisorerna att i detalj, som det ju verkligen behövs, genomgå dessa räkenskaper för föregående år?

*Fortsett
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

*Fortsatt
 debatt ang.
 folk-
 försörjnings-
 frågornas
 läge.*
 (Forts.)

Det blir en synnerligen summarisk och bristfällig revision. Beror då detta därpå, att icke F. H. K. har tillräckligt med tjänstemän att sköta dess bokföring och lägga upp ordentliga böcker? Ja, det måtte väl vara det. Men man står undrande och tvivlande även i det avseendet, då man vet, att inom kommissionens centralförvaltning finns en så stor personal, att till densamma för september månad i avlöningar utbetalats 152,292 kronor, och till de lokalförvaltningar, som lyda under F. H. K., ha för samma tid utbetalats i avlöningar 379,004 kronor. Multiplicerar man dessa siffror med tolv för att få fram en slutsumma för ett helt år, kommer man till det resultatet, att denna apparat kostar mellan sex och sju miljoner, och ändå kan icke denna kommission komma fram med sitt bokslut på nio, tio ja, nära elva månader. 2,500 personer äro fast anställda, men ändå har man icke kommit till något slutresultat. Jag skall tilltro mig att härutinnan kunna göra ett uttalande, nämligen att revisorerna nog få fåfängt vänta på ett bokslut från åtminstone vissa avdelningar av F. H. K., ett bokslut som är tillförlitligt. Ty vilja revisorerna ha fram ett sådant. få de nog hämta sina siffror även på annat håll än blott inom kommissionen och dess räken kaper. Jag tror, att de behöva kontrolleras med de siffror, som finnas hos deras avnämare d. v. s. deras kunder.

Jag skall nu sluta denna min vidräkning med F. H. K. med att göra en reflexion. Huru skulle det egentligen ställa sig för en styrelse eller den direktör, som mötte sitt bolags aktieägare eller mötte upp inför bolagsstämman i november i år med det budet: »Vi ha icke några räken skaper att komma fram med eller att visa upp för föregående år. Vi kunna icke uppvisa huru affären gått eller hurudan ställningen för närvarande är.» Jag vågar påstå, att det skulle vara svårt att finna en bolagsstämma eller en grupp aktieägare med beslutanderätt, som hade ett annat svar att ge en sådan styrelse och en sådan direktör än det svar, som ligger i ordet: Avsked!

Nu har — jag återkommer till det mina herrar — hans excellens herr statsministern varnat för de starka orden, när det gällde kritiken av kommissionerna, och jag har redan uttalat min tanke om kommissionsväsendet som sådant och om dess behövlighet. Men jag har redan — såsom jag vid ett föregående tillfälle erinrat om — uttalat mina tvivel därom, huruvida man använder den verkliga sakkunskapen på olika områden och icke minst i det avseende, som jag nu talat om. Det är icke möjligt, att allting varit såsom det borde vara i detta fall, utan alldeles säkert är det på det sättet, att man icke haft tillräckligt kompetenta personer uti ledningen, som förmått leda och sköta det hela. Jag vill också säga, att jag för min del livligt instämmer i det krav på bättre kontroll, som framförts från olika håll i dag, och jag tror, att om regeringen vill taga den frågan under övervägande, skulle man komma till en lugnare utveckling och framför allt, när det gäller en avveckling av dessa kristidskommissioner. Ty det är alldeles givet, att mycket av det, som nu utgöres av ovederhäftiga rykten och insinuationer, icke skulle

förekommit, därest man verkligen haft en kontroll över det hela, som kunnat följa affärsverksamheten även i detalj och utöva en övervakande verksamhet samt ingripit där så behöfvts.

En kommission skulle jag dock vilja efterlysa, som visserligen icke gjort mycket väsen av sig, nämligen den kommitté, som tillsattes i somras, och vilken fick till uppgift att verkställa en utredning rörande priserna på maten på våra restauranger. Enligt en uppgift i Dagens Nyheter för några dagar sedan, vilken tidning efterhört, var den kommittén fanns, upplystes, att densamma ännu icke haft något sammanträde. Nu kan det visserligen synas, som om den saken, huruvida källarmästarna taga 3 kronor för en bifstek eller 4 eller 5 kronor, vore tämligen likgiltig, men så är det icke. Jag skulle fastmer vilja påstå, att en stor del av skulden till att det i Stockholm är så illa ställt, när det gäller livsmedlen, ligger i den okontrollerade verksamhet, som dessa hotelldirektörer och källarmästare få utöva. Det är alldeles givet, att dessa suga åt sig en betydande del av den livsmedelstillförsel, som annars skulle komma den stora allmänheten till godo, och detta därför att de förmå betala vilka priser som helst. En lantbrukare från södra Småland befann sig på värsidan här uppe i Stockholm på ett hotell. Innan han avreste härifrån, erbjöd hotelldirektören honom 1,000 kronor för 30 kg. smör d. v. s. cirka 33 kronor per kilo. Tro herrarna, att denne lantbrukare reste hem för att leverera till livsmedelsnämnden i sin hemtrakt eller vilken annan myndighet, som skulle taga emot det, sitt smör för 5 eller 6 kronor per kilo? Åh nej, man måste känna människorna bra litet, om man förutsätter något sådant. Men det är ju klart, att en källarmästare kan betala vilka priser som helst, ty de taga sedan ut det av sina gäster, och detta gör, att man kommer till sådana orimligheter, som jag för en stund sedan påpekat i annat sammanhang.

Jag skulle vilja sluta, herr talman, med att uttala min livliga tillfredsställelse med de hoppgivande ord, som hans excellens herr statsministern anförde, då han sade, att han för sin del och — så vitt jag fattar honom rätt — å regeringens vägnar bekräftade, att icke en dag längre än som nödvändigt vore skulle kommissionsväsendet finnas. Nu vet jag visserligen mycket väl, att inom vissa delar av vårt lands befolkning gör sig en strömning gällande, som går ut därpå att man även för framtiden skall upprätthålla dessa kommissioner och detta kommissionsväsende. Jag tror dock, att de, som spekulera i den saken, taga gravligt miste, ty oavsett alla politiska skiftningar och alla politiska gränser står nog nu svenska folket ganska enigt därom: Bort med kommissionerna så fort som möjligt, så fort förhållandena bli sådana, att det är möjligt utan risk för den allmänna folkhushållningen och folkförsörjningen! En framstående liberal tidning, Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, skriver just några ord, varmed jag slutar mitt anförande: »Säkerligen förtjänte det tagas i övervägande, huruvida icke en avveckling snarare än en utveckling borde sättas som framtidsmål. Med hänsyn härtill kan

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

Fortsett
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.

det ifrågasättas, huruvida man icke ofördröjligen borde gripa sig an med en omorganisation av kommissionsväsendet.»

Vidare anförde:

(Forts.)

Herr Bengtsson: Herr talman, mina herrar! Herr Eriksson i Grängesberg förklarade under förmiddagens debatt, att lantbrukarne för närvarande leva under samma standardförhållanden som före kriget. Ett sådant påstående får icke stå oemotsagt. Säkert ha alla svenska medborgare mer eller mindre fått kännning av kristiden, och i många bondehem har den gjort sig ganska kännbar. Men jag skyndar mig att tillägga, att det finns flera hundra tusen människor i detta land, som leva under betydligt sämre förhållanden än vad jordbrukare göra. Vi lantbrukare ha svårt för att raktigt sätta oss in i vad det vill säga att köpa allting på vägen. Vi, som bo på landsbygden, ha i flesta fall, om icke annat, så åtminstone någon trädgårdstappa eller en köksträdgård, varifrån åtskilligt kan hämtas till bordet, men i städerna och i de större industrisamhällena måste allt t. o. m. en liten knippa persilja, eller det allra minsta från trädgården köpas på torget. Detta ha vi lantbrukare aldrig till fullo satt oss in i, vilket gör, att vi ofta döma fel rörande behovet av och kravet på de inkomster och löner, som dessa konsumenter ställa på sina arbetsgivare och samhället. I förhållande till dem kunna vi jordbrukare säga till oss själva och till varandra: vi ha icke anledning att klaga eller jämra oss.

Herr Eriksson framställde dessutom — och det var ju på socialdemokratiska partiets vägnar — en del krav, som redan delvis bemötts av herr jordbruksministern i hans anförande. Jag är övertygad därom, att om regeringen skulle tillmötesgå dessa krav i hela dess utsträckning skulle det tillspetsa stämningen, som nu är ganska orolig, mellan producenter och konsumenter än mera, och det skulle säkerligen icke gagna den samhällsförståelse, som nu är så behöfvlig bland alla klasser. Jag vill erinra om de mycket förståndiga ord, som herr talmannen uttalade vid riksdagens öppnande, och som i dag understrukits av såväl herr statsministern som herr jordbruksministern, att det nu gäller framför allt att tala lugnande ord och att om möjligt slå en brygga mellan de olika intressena hos producenter och konsumenter, till dess vi hinna över den svåra kris, som nu råder, och vi kunna redan nu skymta en ljusning, då vi se framåt.

Det har vid flera tillfällen i dag talats om leveranspliktens utsträckning hos producenterna. För min del tror jag i likhet med herr Eriksson i Grängesberg, att detta är den enda framkomliga vägen. Jag gillar denna leveransplikt, men fördelningen av densamma bör nog avvägas, så att den drabbar där den bäst tåles och så att den icke drabbar så hårt, att det blir omöjligt för somliga att fullgöra sin plikt, medan det på andra håll går så lätt, att man rent av triumferar. Jag vill också inom parentes säga, att den ransonering, som införts, är enligt min mening alldeles nödvändig, ty hade

icke denna ransonering på ett klokt sätt förberetts och genomförts, hade stora lager av folket fått svälta, medan andra försatt sig i överflöd, nämligen de, som med sina pengar varit i tillfälle därtill.

Beräffande leveransplikten yttrade herr statsministern på förmiddagen, att det utlovats och redan tillämpats en premiebetalning åt dem, som tröskat och levererat sin spannmål före den 1 november. Härutinnan vil jag göra en liten erinran. Jag har i dag fått brev från lantbrukare som äro mycket missbelättna, då de icke i tid fått den rekvirerade olja och de drivmedel, som de behöfve för att kunna tröska i tid, men en ännu svårare besvikelse har det varit för en person, som jag känner, vilken för en hel månad sedan anmälde, att han ville leverera ett större parti råg men i brist på tomsäckar som han begärt men ej fått har han icke varit i tillfälle att fullgöra leveransen. Först i måndags kommo tomsäckarna. Vi förstå, att dylikt behandlingssätt icke verkar vidare uppmuntrande och dessa personer som av sådana skäl ej i tid kunnat få leverera borde tilldelas det förhöjda priset.

Då det nu gäller fördelningen av denna leveransplikt, är det ju så, att spannmål och hö förvandlas i s. k. rågvärde efter en viss skala, som vi i allmänhet känna till. I detta fall har man enligt min mening — jag vill icke påstå, att man gjort det med flit — begått en orättvisa med värdesättningen. Då det gäller spannmål och hö, inträder genast beräkningen av rågvärde, men i fråga om potatisen har man tillämpat en annan metod. Detta drabbar orättvist mot de potatisproducerande länen. Man är ifråga om potatisleveransen skyldig att först avsätta potatis för eget behov och för utsäde, vilket ju uppgår i många fall till en femtedel av skörden, och dessutom är man skyldig att leverera 600 kg. potatis per hektar för hela åkerarealen, innan man har rätt att räkna något rågvärde för gjord leverans. Detta har gjort, att för många i de potatisproducerande länen har det icke varit möjligt att kunna fullgöra sin leveransplikt, utan man har varit hänvisad till den andra vägen med deklaration. För dem, som måste tillgripa denna väg, har man begränsat kvantiteten som man är berättigad till att behålla till ett så litet parti per hektar att, det i allmänhet icke räcker mer än till dragarna, och det blir snart sagt ingenting till de mjölkproducerande djuren och till svinen. Då man nu vet, att det icke är möjligt att på någon jord, undantagandes trädgårdsjord, frambringa större skörd och mera för folknäringsens behov än just genom potatisodling, förstå herrarna, att det icke verkar vidare uppmuntrande till potatisodling för det kommande året. Det är ju klart, att om jag på den areal, som är avsedd för potatisodling i stället sår säd, får jag hela rågvärdet för första kilot jag skördar, medan jag på en medelstor gård har en leveransskyldighet av 70,000 å 80,000 kg. potatis, innan någon kompensation får beräknas. Detta är en orättvisa, som jag vill här påpeka, så mycket mera som det är känt, att från de potatisproducerande länen ingen som helst opposition gjorts, i fråga om försäljning av potatis, men väl att det har skett från andra län. Jag

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

*Fortsett
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

förstår nog, att det är lönlöst att i år få någon ändring, men jag vill erinra regeringen och kommissionen om detta, då det gäller att möjligen fastställa leveransplikt för ett kommande år.

Vad vidare angår leveransplikten av animaliska födoämnen, kött, mjölk och fläsk, är det klart, att även denna får tagas emot. Men här tror jag, att man måste uppställa vissa villkor. Jag vill erinra om herr finansministerns ord häromdagen, då han sade: »Så vil vi ha't men var skall vi ta't». Skall lantbruket kunna leverera vissa liter mjölk per ko och ett visst parti fläsk och kött efter viss skala, är det nödvändigt att vi också få de foderämnen, som behövas för att frambringa dessa animaliska födoämnen. För egen del och även för det län jag representerar tror jag mig kunna utlova, att i stället för den nu begärda leveransskyldigheten av 1,000 liter per ko och år skulle jag gärna leverera 2,000 liter, om jag blott finge ti läckligt kraftfoder, så att jag kunde producera mera mjölk. Det gamla ordspråket att kon mjölkar genom tanden står fortfarande fast. Då man nu begär leveransplikt av animaliska födoämnen i viss mängd ehuru vederbörande producenter icke få mera av sin egen spannmål kvar än till dragarna och till utsäde, vågar jag hoppas, att man går fram med yttersta försiktighet, om man icke skall stjälpa i stället för att hjälpa.

Herr statsministern talade på förmiddagen om att producenten får frambringa sina skördar genom arbete och möda, och det är riktigt, men det är blott halva sanningen. Jag skulle vilja tillägga, att jordbrukaren må vara hur flitig som helst och lägga ned hur mycken möda som helst på jordbruket, så är det, fränsett beroendet av väderleken, något annat, som kräves och som varje jordbrukare vet är av stor betydelse särskilt för ett intensivt lantbruk, och det är tillförsel av gödningsmedel. På detta område måste jag säga, att varje ansvarskännande lantbrukare i landet hyser en viss oro för de närmaste åren. Av brist på kraftfoder har i våra ladugårdar, svinstallar o. s. v. kreatursspillningen icke halva det värde, som den hade före kristidens början, och om det också funnits något gödningsförråd i jorden under de år vi sist upplevat, är det klart, att detta förråd minskas för varje skörd, som tages, då man icke tillför nya gödningsmedel, i stället. Detta gäller den naturliga gödningen men också i lika hög grad den artificiella. Den sist skördade vårgrödan fick ingen som helst tillförsel av fosforsyra och kväve, och kali i mycket små mängder och jag är övertygad om att icke minst i fråga om tyngden av vårsåden har detta spelat en stor roll. Detta gäller även för potatisskörden. Vi torde här hava svaret på frågan, varför innevarande års potatisskörd blivit så mycket sämre än föregående års, nämligen det att potatisen icke fått någon fosforsyra, som denna växt så rikligt kräver. Särskilt känna vi till detta i de potatisproducerande länen. Jag tillät mig redan i början av år 1916 i denna kammare framställa en interpellation till dåvarande jordbruksministern i den Hammarskjöldska regeringen. Denna interpellation gällde, att regeringen skulle i tid tillse, att råfosfat i tillräckliga mängder infördes i landet, innan sjöfarten stängdes. Jag begärde i samma

interpellation också, att regeringen skulle tillse, att det för lantbruket så nödvändiga torvströet i första hand skulle komma lantbrukarna tillgodo till rimliga priser, så att man härigenom skulle kunna öka de naturliga gödningsämnen. Denna interpellation, som då från socialdemokratiskt håll betecknades som ett agrarintresse, som man icke skulle fästa sig vidare vid, lämnades också, såvitt jag vet, av den Hammarskjöldska regeringen utan något som helst åtgörande. Hade då åtgärder vidtagits i tid skulle det säkerligen betydligt förhöjt såväl 1917 som 1918 års skördar. Nu vet jag, att den nuvarande regeringen vidtagit åtgärder för att inom landet frambringa fosforsyran, detta nödvändiga gödningsmedel för vårt lantbruk, men vi veta också, att det tagit tid, innan denna fabrikation kommit igång och först till nästa vår torde dessa gödningsmedel kunna komma jordbruket tillgodo. Jag har en av de sista dagarna hört berättas, att det stora Grängesbergsbolaget endast använder den mycket fosforfattiga malmen för att frambringa denna fosforsyra, därför att den fosforrika malmen vill man exportera. Faran i detta är enligt min mening stor, och om det icke kan tillverkas så mycket fosforsyra, som landet behöver, är det nödvändigare att taga den fosforrika malmen och tillverka gödningsämnen av den än exportera demsamma och det betalar sig säkerligen även bättre.

Nu har folkhushållningskommissionen skickat ut order till lantbrukarna landet runt att innan den 25 november beställa hos vederbörande handlande sitt behov av gödningsmedel för vårbruket. Denna beställning skrives på en sedel, där man förbinder sig att uttaga det man tecknat sig för. Man frågar då, vad gödningsämnet kostar. Det får man icke veta och icke heller vad priset blir på spannmål och potatis till nästa skörd. Många jordbrukare draga sig säkerligen för att rekvirera på grund av denna ovisshet. Det gäller bara att skriva på sin rekvisitionsedel och det är nästan för mycket begärt, då det mången gång gäller åtskilliga tusentals kronors värde utan att veta priset på den vara man skall köpa eller priset på den skörd, varmed gödningsmedlen skola betalas.

Då det gäller den förut av mig omtalade leveransplikten, blir följden av det system som nu är infört den, att det drages en hel del foderspannmål från de magra och fattiga jordarna till de goda och rika bygderna, ty de goda jordbruken i de mera sädesproducerande bygderna fullgöra sin leveransplikt mången gång uteslutande med brödsäd. Jag vet fall då de som hava fullgjort sin leveransplikt fått hundratals säckar brödsäd över. Då äro dessa berättigade att få foderspannmål i compensation och då får den tagas från de magra orterna, där man icke en gång kan fullgöra leveransplikten, även om man tar både brödsäd och mer än hälften av vårsåden till hjälp. Det är därför med en viss oro man ser framåt, och det vore enligt min mening mycket viktigt, att regeringen vidtog en ändring och såge till, att leveransplikten lättes så, att de mera bärkraftiga jordbruken bliva skyldiga att leverera efter ett system så, att icke de magra och fattiga bygderna få lida därför.

*Förtsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.*

(Forts.)

Herr Törnkvist: Herr talman! Jag skulle kunna liksom ett par talare förut gjort, skissera upp vissa delar av folkhushållningskommissionens verksamhet, exempelvis dess anställningspolitik, som kan låta sådana blomster framväxa, som att en person har en tjänst i Göteborg med 3,600 kronor om året, en annan tjänst i samma stad med 10,000 kronor och en tjänst här i Stockholm med efter vad det uppgives, 15,000 kronors inkomst. Men jag anser för min del, att denna debatt i dag icke bör röra sig om dessa angelägenheter. Jag förmodar, att denna kritik av kommissionerna, som varit det övervägande inslaget i debatten i kammaren i dag, den blir blott ett dåligt surrogat och en klen tröst för en gången tids missräkningar och det kommer att bli va fruktansvärda missräkningar för de folk-lager som vänta något av regeringen och urtiman om detta skall bli va det bestående intrycket av debatten. Jag tror, att allesammans här böra ha klart för sig i detta ögonblick, att här icke är fråga om att kritisera gångna tider utan att vi nu kommit till den avgörande vändpunkten. Nu gäller det att handla. Därest regeringen icke kan ange va fasta och bestämda riktlinjer för att avhjälpa matnöden för industriarbetarna, är det min fullständiga förvissning, jag uttalar det här och står för det, att det kommer att bli ett glidande utför det sluttande planet för regeringen, som den icke kan hejda. Här leva i våra storstäder, jag vill nämna Stockholm och Göteborg, folk av vars vända och svårigheter denna kammare icke i dag fått någon skildring. Jag kan icke giva den, därför att jag icke har en omedelbar erfarenhet av vad dessa personer upplevat i dessa samhällen, men herrarna kunna ju ana, hur svårt det är och måste bli för dem som skola gå i tungt arbete varje dag, när brödransonen är liten — ty trots den ökning av ransonen med en kupong, som glädjande nog nu har skett, är denna brödranson icke tillräcklig för en familj, där de flesta barnen äro stora — smöret har försvunnit, fläsket likaså, köttet kan icke köpas, därför att det är för dyrt, och de flesta andra varor hava försvunnit, och när vår Herre låter stormarna råda på havet, så försvinner även fisken från matbordet, vilken annars är det enda som dessa människor ha att trösta sig med i dessa tider. Herrarna kunna göra sig en föreställning om läget i våra fattiga arbetarhem i våra storstäder under dessa förhållanden. Vad äro klagomålen över kommissionernas byråkratiska verksamhet, varom även jag har erfarenhet, mot den livsverklighet, att det råder brist på matvaror för varje dag i våra storstäder och arbetarhem.

Herr statsministern förklarade i sin redogörelse: vår fasta politik är och förblir att å ena sidan se till att odlingen ökas och å andra sidan samtidigt att fördelningen sker så rättvist som möjligt. Jag för min del är övertygad om att de befolkningslager i våra större samhällen, som nu ha anledning att klaga, icke skulle göra det, därest detta program konsekvent genomfördes. Det kräves icke mer, än att fördelningen av det som finns i detta land av födoämnen sker så rättvist som möjligt. Men det är nätt opp detta som icke är fallet. Ransoneringen, det äro vi alla överens om, är misslyckad.

Jag tror att man utan att överdriva kan säga, att mellan 50 och 67 % av de ransonerade varorna gå vid sidan av ransoneringen med undantag för brödet och sockret. Under sådana förhållanden förstå herrarna mycket väl, att man icke kan krypa bakom det talesättet, att det är brist i landet. Vi kunna visserligen säga, att det är brist i landet, men när befolkningen vet, att man kan köpa utom ransoneringen till betydligt högre priser än maximiprisen och att den som här råd till detta icke behöver vara utan mat, så kan man icke utan vidare avvisa kravet med att säga, att det är brist i landet, även om det är en sådan brist på födoämnen, att om de bleve lika fördelade på alla, de icke skulle räcka till åt alla enligt fastställd ranson. Det fordras tydligen, såvitt jag förstår, ett kraftigare handhavande av ransoneringen från statsmyndigheternas sida, i detta fall från regeringens. Jag har den svagheten, att jag måste säga, att om så icke sker, kommer statsmyndighetens auktoritet att undergrävas i ännu högre grad, än vad fallet redan är. Hur skall det vara möjligt att återkomma till normala förhållanden igen, när man måste se genom fingrarna med lagbrott i frågor som äro så vitala för ett folks välfärd som livsmedelsfrågan. Jag talade för någon tid sedan med en livsmedelsinspektör, som jag känner mycket väl och därför har anledning att tro tar sitt kall på fullaste allvar. Jag frågade honom: vad har du att föreslå mot den överhandtagande illojaliteten mot ransoneringen? Han svarade: statsbeslag på alla livsmedel, visitering av allt resgods och fraktgods på järnvägar och olika trafikleder, och straffarbete för upprepad överträdelse av förordningarna angående livsmedel. Ja, det är verkligen, mina herrar, ett bryskt program. Jag fann det också vara bryskt, men i en tid, då de människor, som det kunna, sätta sig över förordningar och regering och riksdagen, fortsätter att utfärda förordningar, så blir en sådan politik blott att slå blå dunster i ögonen på allmänheten, försävt icke förordningarnas effektivitet orubbligt och utan tvekan upprätthålles. Jag tillhör dem som måste säga, att avskaffandet av ransoneringen icke är möjlig. Följaktligen leder detta mig till att säga, att då ransoneringen skall fortsätta, så skall den också upprätthållas från regeringens sida, kosta vad det kosta vill. Om man åsidosätter plikten mot de breda konsumtionslagren i dessa farliga tider i fortsättningen som hittills, så är jag för min del säker på att de risker, som på denna väg komma att uppstå, äro farligare än risken av ett kraftigt ingripande i detta ögonblick genom hävdande av ransoneringsbestämmelserna.

Jag har velat uttala detta som en röst från dem som leva i våra storstäder, då jag själv representerar Göteborg, och strax innan jag reste till riksdagen, var inbjuden till ett dyrtidsmöte med industriarbetare och statstjänstemän.

Jag vill till slut draga fram här inför regeringen och riksdagen ett bekymmer som drabbat Göteborg under de sista dagarna, nämligen stadens förseende med potatis. Potatisen kommer att försvinna från Göteborg liksom alla andra födoämnen, därest man icke på något sätt öppnar en kanal som släpper in sådana varor dit. Her-

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

rarna ha förmodligen läst i pressen om en framställning som gjorts till folkhushållningskommissionen från Göteborgs livsmedelsstyrelse. Man står nämligen inför den situationen i Göteborg nu, att medan man tidigare fått löfte på att från ett leveransdistrikt i Borås-trakten få 19,000 ton potatis, förklaras nu därifrån, att Göteborg icke har utsikt att få mer än 3,000 ton potatis. Från ett annat distrikt har Göteborg blivit lovat cirka 3,000 ton, men nu meddelas det, att icke mer än 20 eller 30 ton kunna levereras därifrån. Vid hänvändelse till folkhushållningskommissionen angående utsiktterna att få dansk potatis svarades det, jag tror det var i förrgår, ty jag fick uppgiften i Göteborg i går, att någon dansk potatis icke vidare är att vänta till Göteborg, trots att man tidigare har fått löfte om att få fyllt det behov som Göteborg har under konsumtionsåret utöver vad som blivit lovat från de övriga av mig nämnda distrikten. Följden har blivit, att man måst nedsätta potatisransonen till 2 kg. Inom 3 eller 4 veckor står man inför potatisbrist i Göteborg, och enligt uppgifter som jag fått av en ledamot av livsmedelsstyrelsen i dag, är det ingen utsikt att för närvarande kunna få införd potatis till staden till denna tid. Man har kålrötter en tid framåt, men kålrötterna kosta 17 öre per kg. Jag klagar icke över det, utan nämner det blott som jämförelse till maximipriset på potatis. Konsumtionsvärdet för kålrötter är ju, som alla veta, betydligt lägre än för potatis.

Jag har velat framhålla dessa mina synpunkter inför regeringen, då jag tror att den viktigaste fråga, vi för ögonblicket stå inför, är att ett ingripande kommer till stånd, så att livsmedelsfrågan för de större städernas och industriorternas befolkning tryggas och vi i detta avseende icke ha något att befara.

Innan jag slutar, erinrar jag mig en sak, som är ägnad att belysa behovet av ett kraftigt statligt ingripande på skilda områden, vad beträffar livsmedelsfrågan. En av folkhushållningskommissionens ledamöter, vilken själv är lantbrukare, höll för cirka tre månader sedan ett föredrag i dyrtidsfrågan, och han nämnde därvid bland annat med avseende å fläsket, vilket ju alldeles försvunnit ur marknaden, att ett statligt ingripande kraftigare än eljest vore nödvändigt. Han yttrade i sitt anförande på tal därom: »Det finnes grundad anledning antaga, att därest icke genom statens ingripande producenternas förfoganderätt mera begränsas, än vad hittills varit fallet, huvudparten av det fläsk, som kommer att uppslaktas, undandrages den statliga regleringen. Under tiden den 10 november 1917 till och med den 1 april 1918» — det är endast ett exempel, som anföres — »hava enligt inkomna anmälningar slaktats 415,985 stycken svin, utgörande i fläsk 31,085,800 kilogram, därav 79,6 procent uppslaktades av producenterna själva, d. v. s. hemslakt, 0,4 procent av partihandlarna och 20 procent av export-slakterier och slakthus. Genom partihandlarna ha av producenternas slakt inköpts och ställts till varuförmedlingsbyråns förfogande 2,957,000 kilogram, medan producenterna sålunda själva disponerat över 22,331,000 kilogram, utgörande 88,31 procent av hem-

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

slakten och icke mindre än 72 procent av hela svinslakten inom landet under ifrågavarande tid. För fördelning på den övervägande del av befolkningen, som icke utgöres av producenter eller till dessa anslutna självhushåll, har varuförmedlingsbyrån under samma tid förfogat över endast 8,753,000 kg. färskt fläsk. Då trots kommissionsutfästelse att i de fall, slaktvikten uppgår till minst 50 kg., till producenten utlämna viss mängd fodersäd för varje kilogram levererat fläsk, som ställts till byråns förfogande, icke ens tolv procent av hemslakten kommit den statliga regleringen till godo, är det att vänta, att sedan nu denna fördel bortfallit, så gott som intet av det hemslaktade fläsket kommer att avstås till statens uppköpsorgan, för såvitt icke åtgärder vidtagas för att inskränka producenternas fria dispositionsrätt.»

Samtidigt som detta är ett uttalande rörande fläsket, är det även från föredragshållarens sida, såvitt jag förstår, en principiell förklaring, att staten icke kommer till rätta med livsmedelsspörsmålet, med mindre staten griper in med stark hand även mot producenterna. Det är här tydligen icke fråga om att begå andra s. k. övergrepp, än vad som är nödvändigt för att tillgodose den stora icke producerande befolkningsgruppens intresse; något annat gäller det icke. Men denna stora icke producerande befolkningsgrupps intresse kräver ett sådant kraftigt ingripande, ty även för denna del av landets befolkning är landets regering regering.

Herr vice talmannen Hamilton: Herr talman! Det är säkerligen för oss alla glädjande att kunna konstatera, att vi möjligtvis med undantag av den siste ärade talaren ställt oss till efterrättelse den maning, ni, herr talman, riktade till oss, att avkoppla den spänning, som rådde mellan producenter och konsumenter. Det gives icke heller för närvarande varken tid eller plats för någon stridens splittring inom vårt land. Vi måste alla söka att arbeta för det gemensamma målet: allas väl.

Vi producenter, vi lantmän — ty jag tillhör ju den kategorien — erkänna oförbehållsamt, att konsumenterna, särskilt arbetarskarnorna i de stora samhällena, ha det synnerligen svårt, och vi vilja säkerligen alla göra vad på oss ankommer för att lätta för dem de svårigheter, i vilka de befinna sig. För oss är det också en tillfredsställelse att utav den redogörelse, som herr statsministern här gav, finna, att våra ansträngningar att öka brödsädesförråden ha krönts med framgång, så att tillgången på brödsäd redan under de nästkommande månaderna kan i någon mån ökas. Jag är också övertygad, att alla lantmän skola göra sitt bästa för att avhjälpa den brist på smör, fläsk och mjölk, som förefinnes, i den mån så ske kan. Men för att göra detta, erfordras fodervaror, och vi hoppas att vi genom import skola kunna få även sådana.

Den siste aktade talaren framhöll, att det var nödvändigt att ransonera fläsk. Ja, mina herrar, jag tror, att det fläsk, som nu produceras, huvudsakligen utgöres av den s. k. hushållsgrisen, och man kan väl icke begära, att ett arbetarhushåll på landet eller en

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

mindre jordbrukare skall avstå den. Anledningen till att fläsket försvunnit från marknaden är dels bristen på foder, dels det förhållandet, att produktionen av fläsk icke varit lönande med nuvarande priset å detsamma.

Konsumenter fordra i allmänhet lägre pris på livsmedel, och det vore ju önskligt, om produktionsprisen kunde nedbringas; men allt vad lantmännen behöva, konstgödningsämnen, maskiner, ja t. o. m. bindgarn, allt har stigit i pris, så att även produktionskostnaderna stegrats till mycket stor höjd.

Det torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida icke på annat sätt kostnaderna för konsumenterna skulle kunna nedbringas. Här har nyss framhållits från olika håll, hurusom t. ex. kostnaden för distributionen av potatis i Stockholm uppgår till högre belopp än produktionspriset för potatis. Således enbart kostnaderna för att i denna stad distribuera potatis belöper sig till mer, än vad som för lantmännen åtgått för att täcka sådd, skötseln av potatisen, skörden av densamma ävensom transporten till närmaste station. Det pris, som nu inom staden åsatts potatisen, är väl beroende på förslag från Stockholms livsmedelsnämnd. Det vore ju önskligt, att när lantmännen söka göra vad de kunna för att nedbringa produktionskostnaderna, även de större städernas styrelser, i detta fall livsmedelsnämnderna, visade mera praktisk förmåga, så att icke på grund av missgrepp från deras sida konsumenterna få betala överdrivna priser för produkterna.

I fråga om en annan vara, nämligen ullen, förefinnes en ännu större skillnad. Lantmannen erhåller för bästa sortens ull högst 10 kr. per kg.; men när en lantarbetare skall köpa ullgarn till strumpor eller dyl., måste han betala ända till 80 kr. för ett kg. Sådant är orimligt och stöter nära nog på ocker.

Jag delar den föregående ärade talarens uppfattning, att man måste vidtaga åtgärder mot det s. k. jobberiet och att dessa åtgärder böra vara synnerligen kraftiga, ty i allmänhet har nog åklagarmakten riktat sig mot de små förseelserna, medan de stora förbrytelserna gått fria. Våra rättegångsreferat veta t. ex. att berättas, hurusom en lantman, vilken måhända av oförstånd eller av oförmåga att kunna uppgiva kvantiteten av sin spannmål har deklarerat några kilogram mindre, än han bort, genast blivit bötfälld. Av referaten framgår även, hurusom en småbrukarehustru, vilken sålt några höns till samma pris, som charkuterihandlaren i närmaste stad tog för kött, blivit dömd för ocker. Man har också erfarit, att då fattiga som på åkern plockat spillsäd, s. k. axplockning, när de sedan fått denna säd malen utan kort, detta föranlett åtal. Så går det för de små, men de stora jobbarna däremot, de som samlar förmögenhet på folkets svält, dem har man icke åtalat. Tidningarnas annonsspalter äro fyllda med annonser, bakom vilka man kan skönja storjobberiet; det är en skam, att sådant skall få frodas, utan att åklagarmakten gör sin plikt däremot. Nu är ju att hoppas, att på grund av den kungl. proposition, som regeringen framlagt och som anvisar medel för att komma åt även storjobbarna, åklagarmakten

skall få sådana instruktioner, att den beivrar förbrytelserna och de stora jobbarna även bli fällda och icke endast de små.

För lantmännen är det synnerligen obehagligt, såsom också framhållits, att de icke kunna fullgöra sin leveransplikt. Genom att fullgöra den komma de ifrån förmynderskapet under livsmedelsnämnder och andra kommissioner, och lantmännen anstränga sig därför till det yttersta att fullgöra sin leveransplikt. Men tyvärr finnas många, som på grund av felaktig värdering icke kunna fullgöra den. Jag vill emellertid tolka herr statsministerns ord därhän, att dessa skola visas den största hänsyn, så att vid den förnyade värdering, som kommer att äga rum, rättvisa skall vederfaras dem, vilka på grund av oförmåga icke kunnat fullgöra den skyldighet, som förut ålagts dem.

Ja, mina herrar, man har också framhållit, att det vore ett önskemål att snart bli av med såväl kommissioner som statliga regleringar på detta område, och jag delar den uppfattningen. Dessa äro ett arv, som vi fått från det föregående regeringssystemet, men detta arv kunna vi icke nu kasta bort. Så fort kriget är slut, kommer väl så att ske, och det var med tillfredsställelse som vi och säkerligen hela landet hörde, att även herr statsministern hade den uppfattningen.

Herr statsministern ställde en maning till lantmännen att avstå till förmån för konsumenterna, vad de hade utöver det, som de själva behövde. Jag tror, att alla lantmän med glädje skola ställa sig den maningen till efterrättelse, och jag tror, att de skola göra vad de kunna — det finnes naturligtvis undantag — för att avhjälpa den nöd, vari så många i vårt land nu befinna sig.

Herr M å n s s o n i Hagaström: När man bedömer den nuvarande regeringens handlingar i livsmedelsfrågan, får man ju icke glömma det arv, som den mottog. Måhända, såsom det har sagts av en talare på Stockholmsbänken i dag, till stor del på grund av att man trodde, att krisen skulle bli kortvarig, ett år eller så, pumpade man ju våldsamt varor ut ur landet under krigets första år. Men icke blott på grund av detta, utan även emedan alla de, som hade intresse av att göra affärer, trängde på, såsom känt är, att de kunna göra uppe på regeringskanslierna; den, som varit med och sett på livet närmare härutinnan, vet, hur det går till både vid ena och andra tillfället. Om det än kan sägas, att man genom handelsavtalet icke erhållit på långt när det, som man väntade sig genom detsamma, exempelvis till dato, så får man i alla fall säga, att regeringen dock har åstadkommit handelsavtalet, och det innebär ju, att vi onekligen nu, såsom det även kunde sägas från regeringsbänken i förmiddags, stå något bättre till baks beträffande brödsäd för det kommande året, än vi gjort förut, vad kvantiteten beträffar. Men när jag sagt detta, har jag också sagt det bästa och mesta om regeringens handlingsätt, ty i övrigt är det sorgligt att säga, att jag nödgas egentligen mer kritisera än berömma.

Jag skall nu en liten stund huvudsakligen uppehålla mig vid

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

en högst sorglig historia, sorglig icke blott för ögonblicket utan även med hänsyn till sina verkningar långt fram i tiden, vilken fråga jag en gång förut berört här i riksdagen, nämligen frågan om minimiprisen på spannmål; jag ser i lagarna därom en källa till ganska många olyckor, och jag vet icke, vad det är för en ond ande, som inbillat regeringen att komma med sådana galenskap.

Vid ett arbetarmöte, som hölls här i Stockholm för ungefär fjorton dagar sedan, uppträdde en medlem av regeringen på det sätt, som han alltid bukar, d. v. s. med tvetydigheter och annat svek. Sålunda lät han bl. a. förstå, att riksdagen var egentligen upphovet till minimipriserna å spannmål. Han sade icke detta direkt, men det framgick alldeles ur hans ordsammanställning. Det är icke vår skuld, sade han, ty det är riksdagen, som är skulden till detta; riksdagen har antagit lagen, och då kunde vi, oskyldiga regeringsmedlemmar, ingenting göra. Det synes mig, att i varje fall, om man än är van att uppträda på sådant sätt på arbetarmöten, bör man dock ta så mycken hänsyn till sina kamrater i regeringen, att man icke uppträder på detta sätt under den tid man är statsråd. Då vilas verkligen ett dubbelt ansvar på en man, att han vet något så när vad han säger..

Nu är det, såsom ni allesammans veta, alls icke så förhållandet, att det var riksdagen, som tog initiativ i detta avseende, utan det förhåller sig ju tvärtom så, att det var från regeringen denna uppseendeväckande historia kom. Det var regeringen, som framlade förslag om dessa ofantligt höga spannmålspriser, som jag kommer till om några minuter.

Jag har anfört detta fall och det ifrågavarande tvetydiga yttrandet på ett arbetarmöte i Stockholm såsom ett exempel på och ett utslag av den anda, som gör, att man över huvud taget misslyckas, när man träder fram i en regering för att åstadkomma något. Detta visar, att man där icke har den rätta demokratiska andan, icke den rätta samhällsandan.

Det är ju på det sättet, såsom det också ofta har sagts här från denna talarstol, framför alla andra av herr Lindhagen, att de ledande männen i de demokratiska partierna äro icke demokrater, utan något slags jag vill säga partiiniskare. Hela vår politik är på grund därav felaktig och olycklig. Den går ut på att vid möten inom landet inbilla valmännen: om vi högermän få majoritet i riksdagen och få vara med i regeringen, om vi liberaler få våra män in i regeringen, om vi socialister få våra män i regeringen, om vi komma till makten, som det heter, så blir allt så bra här i landet. Särskilt bedrives det ett fruktansvärt ofog med orden »komma till makten», som kommer både dem, som säga det, och dem, som höra det, att glömma, att det gäller icke i samhället, att en särskild grupp, en särskild klick eller klass kommer till makten, utan det gäller att få till stånd ett samarbete, hederligt, anständigt och uppriktigt, mellan olika grupper inom samhället för att vinna något resultat.

Så skapas hos valmanskåren, hos folket, förväntningar på dess män. Vi ha sänt våra män till riksdagen, vi ha sänt dit högermän,

som skola driva det till svindlande vinster på aktierna, vi ha sänt socialister, som skola driva det till fördel för oss, vi ha sänt bondeförbundare, som skola klara det hela alldeles rasande fint, vi ha sänt liberaler, och vi ha sänt dem och dem, och alla vänta fördelar. Och dessa män, som man förlitar sig till, dessa kring landet kuskande och sina partier inpiskande män ha bakom sig en likadan press, en press, om vilken jag må säga, att om en sådan funnes i himlen, skulle denna vara förgiftad på en vecka.

Nu är det ju klart, att det finnes massor av fel och brister att kritisera hos de nuvarande kristidsinstitutionerna, men när en gång kritikens hjul rusar åstad, hur ter det sig då? Samtidigt med att tidningarna på den ena sidan äro fulla med kritik och hån mot kommissionerna och regeringsåtgärderna, märker man, hurusom de å andra sidan äro fulla med annonser, där man försöker att på allt sätt undergräva de institutioners verksamhet, som man på den första sidan kritiserar. Det är över huvud taget något simpelt, lömskt, dolskt, bakslugtt över hela detta politiska liv och hela denna press, som det har. Ingen har bättre än herr Lindhagen i fjol tolkat detta i det bekanta klagoropet: trälär råda över oss! Ja, i sanning, andliga trälär är det, som behänska hela vårt offentliga liv. Det är alldeles nödvändigt att här få någon reda och någon ordning.

Kommer man nu under sådana förhållanden i samhället med en aldrig så liten strävan till kultur visar man en aldrig så liten vilja därtill, hur går det då? Jag vill blott här anföra ett exempel; det är obetydligt, men jag skall i alla fall draga fram detsamma. Jag föreslog för flera år sedan här i riksdagen, att man skulle av Posttidningen göra en verkligt stor, hela landet översvämande, färglös, opartisk, hederlig upplysningsledning i jättestil, ungefär såsom Frankfurter Zeitung, dock, som sagt, utan någon färg. Hur möttes detta förslag? Jo, med hänskratt och gyckel; det är omöjligt, sade man. Nej, man skall leva i svinstian; renlighet vill man icke ha.

När förutsättningarna äro sådana och det så kommer ett sådant allmänt feberutbrott i människokroppen, som hela detta krig har varit med dess kris, då gäller det. Då komma de allra sämsta sidorna fram, redan förut odlade under freden, och då gäller det, ty då kommer smittan. Märkligt nog kommer den först bland dem, som ha mest, och dessa söka riva åt sig så mycket som möjligt under den allmänna nöden och oordningen i samhället. Genom den fördyring, som uppkommer, tvingas ju även arbetare och tjänstemän och andra att begära dyrtidstillägg, löneförhöjning o. s. v. Men de bli ingenting annat än automater, genom vars fickor de från statskassan och från andra håll tagna medlen strömma till dem, som ha något att sälja. Det är en sådan situation, som vi kommo till i våras, när haven avstängdes.

Nu säger man här, att producenterna äro med glädje villiga att göra allt, det och det och det. Ja, detta försäkra ledarna för de partier som huvudsakligen räkna producenter inom sig, men dessa villiga människor äro så osynliga och så obekanta i landet. Det luktar just icke samhällshjälp och glädje över att hjälpa där ute på lands-

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.*

(Forts.)

bygden eller i storstäderna eller någonstans, utan vad det luktar och stinker, och det alldeles otäckt, det är samhällsfiendlighet och högeranarkism av en alldeles beänklig art. Det är icke med beklagande, man ser på förhållandena, och jag vill framhålla, att detta icke är någon enstaka företeelse, utan förekommer ganska ofta, och det är inga överord, som jag här tillåter mig. Det är endast hån och gyskel, som man hör.

I en sådan situation skulle de demokratiska regeringsmedlemmarna resa sig i samhälleligt patos, starka i medvetandet om, att de ha rätten på sin sida, och säga: nu äro vi i en situation, då hela samhället måste skuldra vid skuldra hjälpas åt och kämpa igenom den svåra tiden; nu kräva vi, att ni som visserligen ha liyet, icke äro alltför orimligt poekande, och vi kräva av eder, som ha mycket, att ni lämna av vad ni ha till anständigt pris. Och denna regering skulle, när den sagt detta och när den känner, att den har rätten på sin sida, använda alla de krafter, som samhället har till sitt förfogande, och har man allvar uppe i regeringsbanken, så är det icke små krafter, som man där har bakom sig. Men nej, man har icke andan inne. Fortfarande är det så, att arbetarmassorna, småfolksmassorna, icke ha någonting annat än sina usla röster på valdagen; sedan ha de ingenting mer att säga, och sedan äro de även tåligen och sitta hemma. De andra återigen, de vila aldrig; de löpa trappor upp och trappor ned, de äro i audiens på audiens och söka företräde efter företräde. Man blir icke fri från dem, förrän man gör, som de vilja, och det är bekvämare att göra det, så att man får husfred. Då uppkommer en sådan situation för regeringen: den flyttar sig undan för den, som har det grövsta tillhygget, och i en sådan kris har onekligen den det grövsta tillhygget, som genom att vägra att utlämna sina varor kan strypa samhället på några få dagar eller veckor. Den förra regeringen skapade dyrtid genom att den lät jobberiet fara löst omkring. Kungl. Maj:t — jag vill dock icke säga detta bestämt — måste ju ha varor från utlandet, och då måste man ha bytt bort en del varor. Jag vill icke påstå, att man sänt ut onödigt mycket varor, men jag misstänker dock, att det förhåller sig, som jag sagt. Den nuvarande regeringen har fortsatt på den gamla regeringens väg. Den har visserligen avstängt utförseln, men i stället har den gjort ett alldeles orimligt och omotiverat hopp i riktning mot livsmedelsfördyring, och detta har enligt min uppfattning särskilt skett genom dessa olyckliga och ohållbara minimipris på spannmål, som vi hade att göra med i föl, och som jag, den ende i riksdagen, protesterade mot. Det är ganska betecknande för huru riksdagen sköter folkets angelägenheter, betecknande för självständigheten här, att en regering kan täppa till munnen på en hel församling på 230 män. Det är verkligen i stil med de instämmande spektakel, som man kan få se här, då en framstående talare av ett parti är uppe.

Riksdagen beslöt ju, att för vete skulle betalas ett pris av 39 kronor, praktiskt taget 41 kronor utom de tröskpremier, som utgått, för råg ett pris av 38 kronor eller praktiskt taget 40 kronor för fullgod vara, för korn 33 till 35 kronor o. s. v. Vi ha nu genom den

sista mjölförhöjningen kommit därhän, att vi för vetemjöl i Stockholm beala 74 öre, för kornmjöl 64 öre och för rågmjöl 57 öre per kilogram. I Norrland betalas för vetemjöl 74 öre, för kornmjöl 60 öre och rågmjöl 57 öre. Under tiden ha de danska bönderna och den danska lantboföreningens utskott eller vad det heter gått med på ett lagförslag, som jag senare skall komma till. Här hjälper det icke att komma och säga, att den danska regeringen förtjänat så och så mycket på mjöl, fläsk och smör och använt förtjänsten på denna export ill att utjämna priserna, ty sådant sker icke beträffande spannmål eller mjöl, det sker endast med bakat bröd i Köpenhamn. Sådant bröd kostade i våras 89 öre för 4 kilogram i Köpenhamn och från den 1 oktober 74 öre, men inrikesministern har fått bemyndigande att sänka priserna ytterligare eller med 10 öre till 64 öre. Detta innebär att i Köpenhamn kostar ett 4-kilogramsbröd 10 öre mindre än ett kilogram bröd kostar i Stockholm. Då är dock sådant bröd i Stockholm vetebröd, under det att brödet i Köpenhamn är grovt rågröd.

Men detta skall jag icke mycket fästa mig vid, utan jag övergår till priserna för spannmål och mjöl. På detta sätt kan man se skillnaden, så att man sedan icke behöver komma och säga, att regeringen betalar några mellanavgifter. Nej, den betalar icke något emellan beträffande bröd, smör, fläsk och andra artiklar och på samma sätt förhåller det sig med spannmål och mjöl eller nästan allt, som producenterna erhålla.

Enligt den nya spannmålslagen i Danmark betalas för 100 kilogram: för vete 26 kronor, för råg 22 kronor 50 öre, för korn 23 kronor och för dansk havre 23 kronor. Detta har till och med föreslagits och godtagits av de danska landboföreningarna i deras underhandlingar med riksdagens och regeringens ombud. De nya mjölpriserna i Köpenhamn äro för standardvetemjöl — det har ju icke vi — 44 kronor per säck och 50 öre per kilogram (från 1 till 5 kilogram), för grovt vetemjöl ungefär som vi, för sammalet vetemjöl 32 kronor 25 öre per säck, för siktsbröds mjöl (25 procent korn och 75 procent råg med en utmalningsprocent av 75 procent) 26 kronor per säck och 32 öre per kilogram, halvsiktat rågmjöl (25 procent korn och 75 procent råg minus 10 procent kli plus 10 procent vetekli, allt utmalet till 90 procent) 22 kronor 50 öre per säck och 31 öre per kilogram, för grovt rågmjöl (råg plus korn plus vetekli) 21 kronor per säck och 31 öre per kilogram.

Det är ju ganska betecknande. Om jag alltså tar vetemjöl, så blir det i Köpenhamn 42 öre billigare per kilogram än här. Det är fullt jämförligt, när det gäller vetemjöl. Och om vi gå till rågen, så kostar den 21 öre i Köpenhamn per kilogram men här i Stockholm 57 öre; den är alltså 36 öre dyrare i Stockholm än i Köpenhamn.

Med detta har sedan följt höga priser på allt möjligt. Ett missgrepp, som berättas här i dag och som jag endast skall be att få nämna, är den olyckliga höprissättningen, som säkerligen till en del är skuld till den ofantliga uppskrivningen på mjölkpriserna. Vi ha kommit till mjölkpriser, som äro alldeles orimliga, och icke bara det utan som

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

verka tillbakahållande på mjölktilförseln. Det är faktiskt så, det vet jag bestämt. Jag bor själv på landet och icke i stad numera, och på många ställen på landet är det så, att mjölken tillbakahålles i gårdarna alldeles oberoende av mängden, medan de, som ha sjuka i dessa pesttider, för närvarande icke ha en droppe mjölk till sina sjuka eller till sina barn utan måste ibland skaffa sig mjölk till orimliga priser från långt avlägsna håll och vanligen icke få något alls.

Beträffande smör är det ju så, att det är nästan omöjligt att uppbringa något därav utom det lilla hekto, som en eller annan gång kommer. När arbetaren upphört med sitt arbete på lördagsmiddagen, så tar han en cykel och trampar 3, 4 eller 5 mil ut till landsbygden, och det har varit mycket vanligt i Gävletrakten och på senare tider i Uppland och på andra håll, att arbetare fara ut på landsbygden och hjälpa till med tröskningen på lördagseftermiddagarna och även söndagarna för att köpa fläsk och smör för 12, kanske 18 kronor kilot, ja, till och med sådana smörpris som 20 kronor kilot förekomma. Man kan icke förundra sig över att folk tröttnar på detta. Nu på middagen kom ett telegram från Göteborg, vari det heter så här:

»Äggpriset var för två veckor sedan 10 kronor tjoget i går 12 kronor. Bort med ministersocialisterna. Göteborgstypografer.»

Sådana här meddelanden komma in till en genom brev, telegram och även genom telefonpåringningar och personliga påstötningar. Man är allvarligt trött på detta system, som endast visar livaktighet under valen men som icke vårdar sig om en klar, kraftig och bestämd politik emellan valen.

En stor fara orsakas genom detta däri, att folkets förtroende för det parlamentariska styrelsesättet försvinner. Och dock kunna vi väl komma överens om att det gives ingen annan möjlighet. Vi måste försöka att samarbeta, huru mycket vi än slitas och bråka och gräla. Vi måste försöka att samarbeta och komma överens, så att det hela icke slutar med slagsmål och oreda och olyckor till ingen världens nytta. Men om så är fallet, då får jag säga, att en regering, som så svagt handhaver sitt ämbete, som man måste säga, att denna regering tenderar att göra, den regeringen hotar då att lägga grunden till stora samhällsolyckor och skakningar i samhället. Lova mycket och hålla litet ger dålig kredit i det privata livet, men lova mycket vid valmöten och hålla litet eller intet på regeringsbanken, det är fullkomligt samhällsödeläggande. Och dock är det bara dessa skador vi nu att göra med. I framtiden komma skadorna att växa genom detta system. Genom de höga priserna, delvis, som jag säger, framkallade genom en olycklig regeringspolitik, gå nu gårdarna ur hand i hand. Icke sällan händer det, at gårdarna växla 2, 3, 4 till 5 ägare på ett år, och ideligen ökas deras pris. Så kommer väl äntligen freden, och gårdspriserna måste förr eller senare sjunka, och då kommer det skriet att höjas: vi kunna icke undvara tullarna, vi behöva högre tullar. De som då betalat två till tre gånger mera än vad egendomarna varit värda, de komma att yrka på ännu högre tullar. Icke nog med att man måst betala ockerpriser för att kunna bära de stora tullbördorna förut utan de, som fått betala dessa höga ockerpris, skola

bära dessa ytterligare tullbördor för deras skull, som tagit ockerpriserna. Tro herrarna, att ett sådant samhälle skall kunna hålla bland skakningarna? Det tror icke jag. Det blir demoralisation. Det är nödvändigt, att det måste göras något.

Och nu tror man ute i bygderna, att regeringen kommer att lika värdslost handhava ämbetet i framtiden, när det gäller inköp av livsmedel så fort som möjligt åt oss, som den onekligen handhaft prispolitiken. Här om dagen uppräknades en hel del varor, som inköpts, och det kan ju icke vara annat än glädjande, att man över huvud taget söker få in sådant. I dag hörde vi talas om varor, som inköpts, och att man försökt erhålla tonnage för dem. Emellertid är man ganska orolig för att regeringen icke därvidlag skall göra vad göras kan. Här har funnits tillgång på en del varor i världen, medan det på andra varor varit knapphet. Jag vill bara nämna en sådan vara som kaffe. Såväl i Brasilien som på Java och särskilt på Java ha hopats ofantliga lager av kaffe. Här om dagen såg jag i en rapport, att man på Java lagrat 2,8 miljarder kilogram kaffe. Priset på detta utmärkta kaffe från Java har sjunkit från 17 till 10 floriner per picul (61 ½ kilogram). Detta gör en sänkning från 41 öre till 24 öre per kilogram. Man har varit nära ruinens gräns där nere. Man har för några månader sedan bildat en ring för att rädda sig och sänt ombud till London för att få kaffefirmorna där att övertaga en del av kaffegrödan. Liknande äro förhållandena beträffande en hel del andra varor. Klart är, att det finns masor av hudar och läder i världen efter alla de ofantliga nedslaktningar som förekommit. Den slaktade boskapen har över haven gått till de krigförande arméerna. Det torde helt säkert i Argentina finnas ofantliga lager av hudar och läder, medan vi här hemma knappt hava ett par halvsulor.

Nu, säger jag, är man rädd för att regeringen ej gör allt vad i dess förmåga står för att trygga oss, i varje fall tillse att vi kunna få de varor som finnas. Klart är att det kommer att invändas, att brödsäd, fettämnen och dylikt kommer att gå i första hand. Det är alldeles riktigt, men därbredvid bör man ju försöka skaffa de andra varor man kan erhålla och som till billigt pris finnas i världen, innan de springa upp i höjden.

Det invändes ofta här i debatterna, och framför allt har jag sett det i en del socialdemokratiska tidningar: Ja, ni klaga och klaga, men kom med något förslag! — Nu är det givet, att det aldrig kan vara tal om att upphäva kommissionerna, avskaffa ransoneringen och åstadkomma en allmän villervalla; men jag skulle vilja anhålla att få framlägga några synpunkter eller några små detaljförslag.

Därvid anser jag då för det första, att då arbetarna och arbetarehemmen hava varit utan alla fettämnen under större delen av kristiden, är det icke alls för mycket, om regeringen i första rummet tänker på dem nu. Jag anhåller därför, att åtgärder måtte vidtagas för att all den majs, som inkommer i riket, måtte först och främst tilldelas de arbetare, som ha egna hushållsgrisar, naturligtvis med villkor, att man behåller endast en halv gris per hushåll till att börja med. All majs skulle alltså lämnas till de industriföretag, som åtaga

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.*

(Forts.)

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

sig att sörja för att åt arbetarna upprättas gemensamma svinstior, och till de tjänstemannafamiljer, som kunna ordna denna angelägenhet. Det kan väl ändå icke vara meningen att kasta ut majsen till Skånes herrgårdar och några andra håll utan kontroll däröver att man verkligen erhåller någonting i priskompensation för de stora fördelar, som tilldelandet av majsen innebär.

Ett annat önskemål är, att man må se till att, om så behövs, vid frihetsstraff all ystning och torrmjökstillverkning i landet förbjödes, tills varje åldring och varje barn och sjukling erhållit minst en liter mjölk per dag säkrad för sig och varje annan person minst en halv liter; först då bör ystning få börja men knappast torrmjökstillverkning. Vidare bör väl ett sådant system ordnas, att man försöker till landets industriplatser och huvudorter på något sätt få mjölk från avlägsna trakter från dem som vilja leverera; de andra få slippa ysta och göra torrmjök.

Det är för det andra nödvändigt, att man ser till att man i Holland eller något annat land, t. ex. Danmark kan få köpa upp eller producera torrmjök liksom även att man där antingen arrenderar eller köper en margarinfabrik eller också köper margarinfabrikernas produkter i länder, där man kan erhålla mjölk. Om vi få in fett och magarinoljor i landet men icke kunna uppbringa mjölk eller gräde till fabrikena, äro vi dåligt hjälpta. Jag menar därför, att vi må se till att vi kunna lägga vår margarinfabrikation till att börja med i Danmark eller Holland eller där det kan finnas möjlighet att till densamma få gräde eller mjölk.

För det tredje skulle jag vilja hemställa om att all frukt, som kan uppdrivas, torkad frukt, risgryn, extra kaffe, te och kakao här-efter skall fördelas endast bland de familjer, som icke erhålla full ranson mjölk, med uteslutande från dessa extra tilldelningar av alla andra. Det är icke alls för mycket begärt, särskilt för Stockholms, Göteborgs, Malmö, Norrköpings och några andra orters vidkommande.

För det fjärde är det önskligt, att av det kraftfoder som inkommer ingen annan må erhålla något än den som har visat sig vilja och kunna leverera en viss mängd mjölk per hektar jord eller ock en viss mängd mjölk per kobesättning. Det kräves också, att ett noggrannt offentligt register i varje län föres över de personer, som mottagit kraftfoder. Jag nämnde nyss majs. I detta sammanhang vill jag betona nödvändigheten av att när man skall lämna ut majs till sådana i Skåne och Västergötland, som hava avelsgårdar — vilket man måste — man lämnar offentlig redogörelse för vilka som erhålla majs, så att icke exempelvis en stor godsägare okontrollerat kan taga emot vagnslast efter vagnslast utan att lämna samhället något i gengäld därför.

För det femte måste man göra någonting åt den rena förbrytareinstitution, som existerar här i staden och har hand om miölken. Det är en knytnäve i synen på hela samhället, att någonting sådant kan få existera. Man skulle väl knappast kunna tänka sig en sådan situa-

tion som den med mjölken här i staden där det är några få människor, som fullständigt tyranniserar ett lands huvudstad.

Det har vidare här i dag nämnts skor. Det tycktes framgå ur sammanhanget i ett anförande, som om det därvidlag erbjöde sig svårigheter, då det framkommit hot om försämring av skodonen, ifall de skola göras till vissa av regeringen önskade priser. Om så är, synes det mig, att det bör finnas en bot för den soten, den nämligen att man anlitar Englands och Frankrikes jättfabriker, som försett arméerna och göra goda skor, sedan vi upphävt tullen på skodon i vårt land. Den saken bör vara ganska lätt avhjälpt. Den som inte vill göra skor slipper.

Slutligen skulle jag be att få yrka på att någonting göres för avhjälpan av sådana förhållanden, som herr Törnkvist nyss klagade över beträffande potatisen i Göteborg. Man bör göra allvar av metoden att taga hand om potatisen där den finns, och om det behöves extra arbetskraft därvidlag, så ha vi ju folk vid regementena, som gå där och slå dank till ingen nytta. Den arbetskraften kan vara till hjälp för den exekutiva makten. Någonting måste ovillkorligen göras.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet Palmstierna: Herr talman! Herr Fabian Månsson har tagit för vana att kasta omkring, jag skulle kunna säga nästan vad slags orimligheter och våldsamma beskyllningar som helst här i kammaren. Vi hörde nyss ett prov därpå, då han till och med använde ett sådant uttryck, som att en av stadens myndigheter vore en förbrytarinstitut. Kammararen har i allmänhet icke plägat reagera häremot. Man har snarare tyckt, att det kunde få vara, att herr Fabian Månsson finge roa en del av kammarens ledamöter.

Emellertid finns det en viss gräns, och den gränsen finner jag vara uppnådd, när det framställes osanna påståenden till kammaren. Det har gjorts i kväll av herr Månsson. Han har tydligen syftat åt mig. Oförklarligt nog har han ej velat säga mitt namn rent ut, det tycker jag hade varit bättre. Här har han påstått, att jag på ett möte, som nyligen hölls i Auditorium, hade framställt saken så, att till de beslutade minimiprisen på spannmål skulle riksdagen i själva verket varit det egentliga upphovet. Med stöd av detta påstående riktas sedan dessa rätt vanliga angrepp mot mig. Påståendet är emellertid, som alla de kammarens ledamöter veta, vilka voro närvarande vid mötet, fullkomligt oriktigt. Jag yttrade, att riksdagen enhälligt efter framsällning av produktionskommittén beslutat minimiprisen på spannmål, och jag vill idag säga, att det är icke skäl i att någon av oss efteråt fritager oss från det ansvar vi då med öppna ögon iklädde oss. Däremot framhöll jag för min del, att beträffande potatisen satte riksdagen ett pris, som var 75 öre högre än det pris Kungl. Maj:t hade föreslagit, och det är mycket möjligt, att det är den saken herr Fabian Månsson närmast har farit efter och som utgjort anledning till det uttalande han framförde här i dag. Men det vill jag hava sagt, att det borde vara skäl i att något bättre

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Folk.)*

taga reda på en sak, innan man framställer allvarliga beskyllningar inför riksdagens andra kammare.

Herr Sjöström: Herr talman! Då det nu debatterade ämnet tycks vara i det närmaste uttömt, skall jag bara taga kammarens tid i anspråk en mycket kort stund.

Jag vill då erinra om, hurusom — vilket vi nog minnas — från början av maj 1917 formliga hungerdemonstrationer spontant framväxte överallt i landet, isynnerhet i de sörre städerna och industrisamhällena. De framsprungo då direkt av knappheten och bristen på livsmedel samt de höga priserna.

I år har bristen varit ändå större; särskilt tidigt i våras var, som vi veta, potatisen fullständigt slut, och priserna på alla matvaror skola vi inte tala om, ty de ha ju sprungit upp i en rent av förfärande höjd. Men den demonstrationslusta, som förra året kom till synes, har man i år icke kunnat spåra, trots att anledningarna därtill ha blivit flera i stället för färre och trots att bitter nöd har varit och är rådande i tusentals arbetarehem. Vad som har varit orsaken till att arbetarna numer ha funnit sig uti att med en viss resignation och stillatigande bära sitt hårda öde är dels att man kommit underfund med, att det icke kan skapas fram mera mat medelst mer eller mindre bullrande demonstrationer, men dels och huvudsakligast, att industriarbetarne väntade sig en mera genomgripande och rättvis fördelning av de knappa hävor, som funnos eller kunde åstadkommas. När det blev avvägbringat ett systemskifte, så hade man bland industriarbetarna förväntat, icke att det skulle bli något överflöd på matvaror, ja, inte ens tillnärmelsevis tillräckligt, men att producenterna skulle kunna förmås att avlämna så mycket de över huvud taget kunde avvara samt till sådana priser, att de bleve överkomliga även för de sämst lottade inom samhället. Men dessa förhoppningar har för industriarbetarnas vidkommande blivit fullständigt grusade. Särskilt vad prispolitiken beträffar anser jag det vara rent av skandalöst, att icke myndigheterna med alla till buds stående medel försökt att hejda detta oerhörda matöcker. Man har bland industriarbetarna fått det bestämda intrycket, att alla regleringar och bestämmelser, som ha gjorts, ha blivit till fördel endast för producenterna, under det att konsumenternas, enkanerligen industriarbetares och löntagares, intressen helt och hållet blivit satta åt sidan. Vad som till ytterligt stor del bidrager till misstämningen och förargelsen är det till fräckhet gränsande jobberiet, som numera har tagit sådana former och sådan omfattning, att den skall vara blind på båda ögonen, som icke däri ser en mycket stor samhällsfara, som med alla till buds stående medel bör bekämpas, ehuru det kan tyckas, att det redan är för sent. Jag åsyftar den sortens jobbare, som herr Hamrin omnämnde, de må tillhöra vilket parti eller samhällsgrupp som helst.

Så snart det dunstat ut, att åtgärder varit påtänkta för att från den burgnare samhällsklassen i vårt land försöka prätta fram medel och varor åt dem som ingenting äga, så har det uppståmst sam-

stämmiga protester och skickats deputationer för att förmå vederbörande att avstå från sitt förehavande. I de flesta fall tyckes man ha fallit undan för dessa rop, men i varje fall har det alltid varit något kryphål varigenom man kunnat komma ifrån bestämmelserna, och man har på det hållet icke haft några skrupler, ty förseelser, om de varit aldrig så mycket stridande mot lagens anda och mening, ha ganska sällan beivrats.

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge. 23
(Forts.)*

Detta har väckt till liv en stor och välgrundad förbittring, som gärna utlöser sig uti, att även det goda och nyttiga förkastas och klandras.

Det finnes industriarbetaregrupper, som tyckas stå särskilt illa till boks på högre ort. Man tillåter utan vidare, att arbetare straffas för förseelser, som arbetsgivaren är skyldig till, och då vissa inskränkningar ha måst vidagas, som ha varit nödvändiga för att betrygga folkhushållningen, så har det blivit en viss grupp arbetare, som förunnats att genom arbetslöshet och nöd bära bördan.

Jag skall anföra ett exempel, nämligen bageri- och konditoriarbetarna. Allt sedan brödregleringens första dag har denna industris arbetare varit utsatta för en synnerligen hårdhänt och orättvis behandling. Då en omreglering eller inskränkning vid olika tillfällen har varit nödvändig, så har den gått ut över arbetarna i form av avsked i större eller mindre utsträckning. Om en fabrikkör har fuskat med bestämmelserna, så att han har blivit satt på indragningsstat eller helt och hållet avstånöd från tilldelningen av råvaror, så ha arbetarna fått avsked, men den brottslige har varit såverad och haft sitt på det torra. När då arbetarna anmält sig för erhållande av fattigt tilltaget arbetslöshetsunderstöd, har svaret blivit i många fall: »Vi kan icke betala ut understöd år Er, det är endast statens skyldighet, ty det är genom dess åtgärd som Ni blivit arbetslös.» Men staten betalar ju inte ut något understöd, med mindre kommunen anslår ett liknande belopp.

Samma är förhållandet, då dessa arbetare skola försöka erhålla ett tillskott å sina löner i form av dyrtidstillägg. Där ställas arbetarna inför två alternativ. Arbetsgivarna meddela: »Ni kunna icke få mera betalt, om vi icke få brödpriserna höjda. Men hjälpa ni oss att få högre priser, få ni vad ni ungefär begärt och några vidare avskedanden skola ej förekomma.» Av dessa två onda ting väljer naturligtvis arbetaren det för honom minst onda och på så sätt tvingas dessa arbetare att gå arbetsgivarnes ärenden och höja brödpriset för allmänheten.

Detsamma är nog i stort sett förhållandet inom en hel del andra yrkesgrupper, där arbetarna blott äro kastbollar mellan de olika myndigheterna och arbetsgivarna. Detta skapar dessutom en otrygghet och nervositet, som gör att arbetarna känna sig fullständigt upprivna, de veta inte den ena dagen, om de kunna försörja sig och de sina den andra. Man hade åtminstone hoppats, att för det yrkets vidkommande arbetstiden kunde inskränkts betydligt, så att därmed arbetslösheten minskats, men det har helt överlåtits åt arbetarna själva att med hand i hår och kniv på strupe mitt under gna-

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.*
(Forts.)

grande svält åstadkomma någon ändring härutinnan. Jag vet mycket väl, att folkhushållningskommissionen och de andra regleringsmyndigheterna icke direkt ha något med denna sak att göra, men i detta fall kan man tillämpa regeln, att man bör det ena göra och det andra icke låta.

Även industriarbetarna förstå mycket väl, vilka oerhörda svårigheter regeringen såväl som andra myndigheter ha att kämpa med, då det gäller att tillfredsställa allas önsknings, medan det råder brist på nästan allting. Men då det gäller att se till, att de sämst situerade erhålla något med av det som finnes, går det nog inte an att längre be och bönfälla, utan industriarbetarna hade förväntat, att regeringen med den auktoritet, den innehar, på ett vida kraftigare sätt erinrat herrar producenter om samhörighetens och solidaritetens bud vid tillfällen, då landet är i nöd.

Ehuru jag inte vill döma alla lika och skära alla över en kam, är det dock ett ofrånkomligt faktum, att allt för många av våra lantbrukare icke här gjort allt vad på dem ankommer för att rädda landet från svälten. De ha på många håll gjort alla möjliga svårigheter för myndigheterna och icke väjt för att göra uttalanden, som måste tolkas som ren och oförfalskad obstruktion. Så t. ex. uttalade bönderna i en kommun i västra Sverige på ett möte, »att vi bryr oss inte om, vilka förordningar som utskickas, vi gör som vi vill, vi skall se, vem som är den starkaste, vi eller regeringen.» Ett annat exempel är, att nu vid potatisdeklareringen i ett distrikt icke deklarerades mer än 2,000 ton av beräknade 19,000. Då dylika talesätt och handlingar bliva bekanta utåt, skapar det en förbittring, som enligt min mening kan åstadkomma oberäknelig skada även för framtiden.

Ty en gång förr eller senare komma väl normala tider att åter inträda, d. v. s. konsumenterna få i vill konkurrens med varandra bjuda ut sina varor. Det skulle kunna tänkas, att de samhällsgrupper som nu ha fått lida så oerhört, då taga hämnd, men då är det för sent att klaga. Vore det då icke bättre att nu handla så, att den klyfta, som nu tyckes vilja skilja producenter och konsumenter, i stället för att vidgas, kunde helt fyllas igen? Men då förmaningar och vädjanden i den vägen tyckas helt och hållet förklinga ohörda, återstår ingenting annat än att regeringen med sin starka, och, om så skulle behövas, straffande hand ser till, att samhällsolidaritetens bud hållas i helgd, ty det sätt att handla som hitintills tillämpats av dem, vilka inneha våra produktionsmedel, det är icke samhällssolidariskt, det är i högsta grad ofosterländskt.

Herr talman! Jag tager mig friheten, att i de tusentals nödlidande arbetarefamiljernas namn mana regeringen och underlydande myndigheter att oförtövat gripa sig an med att ernå rättelse i dessa oerhörda missförhållanden och låta detta ske snabbt och effektivt, så att dessa nödlidande människomassor icke längre behöva känna sig som nationens styvbarn.

Herr Lithander: Herr talman, mina herrar! Hans excel-

*Fortsett
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forta.)*

lens herr statsministern yttrade i början av sitt anförande, att ingen-ting vore mera ägnat att avhjälpa svarigheterna än ett framläggande av det verkliga läget. För min del vill jag göra gällande, att intet kan avhjälpa svarigheterna mer än en annan hållning mot jordbrukarna än som hittills intagits, ett helt annat grepp på hela saken och en annan förståelse för vilken insats jordbruket gör i de problem, som här ligga för oss.

Hans excellens anförde några siffror för prisstegringen under dyrtiden i Sverige, Norge och Danmark, och dessa siffror voro ganska belysande. Det framgick, att prisstegringen varit i Sverige 119 %, i det jordbruksrikaste Danmark 82 % och i Norge 158 %, allt sedan kristidens början. Ingenting kan tydligare än dessa siffror giva vid handen, vilket värde det har, om man vid varje tillfälle som bjudes ger stöd åt dem, som skaffa bröd åt oss. Det är icke endast under normala förhållanden, som detta har sin betydelse, utan det är framför allt en garanti emot nöd och elände under kristider, sådana som de vi nu ha att genomleva. Härefter ligger en maning att i den mån det är möjligt gå fram på andra vägar än som nu mycket ofta ha beträffats, när det gäller det svenska jordbruket. Det väsentliga härvidlag är att man följer en sådan politik, att man får den svenska jordbrukareklassen med sig och icke mot sig.

De anmärkningar som äro riktade mot kristidskommissionerna ha icke så mycket avsett, att staten under kritiska tider ingriper, ty det är ju tydligt och klart, att det måste i viss mån ske, utan angreppen ha gällt det sätt på vilket dessa kommissioner ha fått fungera, att de icke varit affärsmässigt ledda, utan varit byråkratiska i stället för praktiska, organisationen varit för dyr, och att kommissionerna verkat produktionsfientligt.

Hans excellens herr statsministern sade vidare, att regeringen icke begär bättre än att tillgodogöra sig alla goda uppslag. Jag vill då göra gällande, att sådana ha ingalunda saknats, men sakkunskapen har mycket ofta blivit utesluten och motsatsen har blivit anlitad. Detta har i mångt och mycket skärpt det motsatsförhållande, som har rått mellan dem, vilka haft produktionen i sina händer, och statsmakterna, som icke ha begagnat sig av de möjligheter som ha stått till buds. Jag har här i min hand en till regeringen ställd skrivelse, som visar, att regeringen i ett viktigt fall ingalunda har använt sig av den sakkunskap, som stått till buds. Det är en skrivelse till regeringen från den s. k. metallsektionen, d. v. s. det organ som konstituerats av så gott som alla köpmän och importörer inom metallbranschen. Metallsektionen skriver: »De åtgärder, som av statens Industrikommission vidtagits, synas metallsektionens medlemmar icke vara till metallhandelns fromma utan rent av hota att nu och för framtiden förlama all metallpartihandel ävensom försvåra tillverkningen av halvfabrikat.» Att det ligger nondus bakom denna förenings uttalanden framgår av att dess medlemmar representera 95 % av hela importen före krigsutbrottet och utgöra samtliga då existerande ledande firmor, som alltså sitta inne med både initiativ och sakkunskap. Hans excellens nämnde, att regeringen icke begär bättre än att till-

Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)

godogöra sig sakkunskapen. Här har Industrikommissionen icke aktat nödigt att hos Metallsektionen inhämta vare sig råd eller upplysningar. Metallsektionen har i tvenne skrivelser den 24 april detta år framhållit vissa synpunkter, men de sålunda uttalade åsikterna ha icke vunnit beaktande, och skrivelserna ha icke ens föranlett något svar. Metallsektionen har därjämte i full förståelse av de svårigheter, som för Industrikommissionen finnas i berörda avseende, erbjudit Industrikommissionen att ställa sin verksamhet och sina medlemmars sakkunskap till Industrikommissionens förfogande för att medverka vid svarigheternas övervinnande, men detta metallsektionens erbjudande har icke blivit beaktat. Jag vill framhålla detta för att visa, att även när det gäller en synnerligen stor näringsgren, så ha i detta fall, liksom nog i många andra, myndigheterna icke tagit nödig hänsyn till de praktiska människors krav och till den sakkunskap, som många gånger beredvilligt ställt sig till förfogande för att kunna medverka till svarigheternas avlyftande.

Jag skall icke trötta med att gå i detalj, men jag vill blott nämna en sak för att belysa, hur det går när staten skall driva affärer och de enskilda kopplas av. Det framhålles nämligen i metallsektionens skrivelse, att flera tusen ton metaller av skilda slag sedan månader tillbaka vid olika tillfällen utbjudits från Ryssland och Finland åt till sektionen anslutna metallfirmor till synnerligen acceptabla priser, men alldenstund Industrikommissionen ej lämnat tillåtelse för dylikt import utan förebehåller sig själv göra dessa affärer direkt, har avgörandet också uppskjulits i månader och landet gått miste om de för dess industri så ytterst välbehövligena materialen. I anslutning till det uttalande som hans excellens gjorde i dag vill jag hoppas, att metallsektionens anhållan om att få ställa sin erfarenhet till regeringens förfogande skall komma att vinna beaktande.

Det yttrades vidare av hans excellens, att regeringen genom oavbrutna ansträngningar sökt uppmuntra självförsörjningen. Jag kan icke neka till, att det understundom varit under ganska egendomliga former, som denna uppmuntran har ägt rum, och alldeles säkert är att ländets jordbrukare ha ansett att det varit mycket säregna former denna uppmuntran iklätt sig.

Hans excellens rörde med mycket lätt hand vid sockerfrågan, som ju har berörts förut under debatten. Hans excellens nämnde, att arealen för sockerbetsodlingen något minskats men att detta motvägdes genom något ökad sockerhalt. Det sistnämnda är i varje fall icke att tillskriva någon regeringens åtgärd, men vad den minskade arealen beträffar, så finnes det icke så liten anledning att göra reflexioner. Det finnes ju ingenting att göra åt saken nu men säkert är, att hade det visats mera förståelse i den frågan, så hade åt vårt land säkerställts ett av de viktigaste livsmedlen i tillräcklig grad, vilket tyvärr nu icke har blivit fallet.

Vidare var, i sammanhang med frågan om importen, på tal den förskämda sill, som kommit från Norge. Det är ju ledsamt, men den saken har nu hänt. Hans excellens nämnde emellertid samtidigt, att

avtal hade träffats, varigenom även det blivande behovet var täckt. Jag vill då blott uttala den förhoppningen, att härvidlag sådana anstalter ha träffats, att endast fullgod vara inkommer i landet, så att vad som förut ägt rum icke skall behöva upprepas.

Hans excellens framhöll vidare, att vi fortfarande vore i behov av stadlig reglering och att då man icke hade någon annan metod att sköta fördelningen, man icke kunde undvara kommissionerna. Hans excellens frågade: »Vad vill man sätta i stället? Ingen har givit något uppslag». Ja, det uppslaget ligger i alla fall ganska nära till hands, ty medlet är helt enkelt det, att man skall låta handels- och industriens krafter fritt tävla. Då skall icke tillgång saknas på förnödenheter, ty med alla de möjligheter som de enskilda näringsidkarna ha att skaffa fram varor på ett sätt som aldrig någonsin en statsinstitution kan göra, kommer tillgången utan tvivel att tryggas. Säkert är, att hade man gått på den linjen i stället för att välja kommissionsväsendet, så hade i många fall — jag säger icke överallt — varutillgången varit större här i landet.

De bravorop, som följde på hans excellens' omnämmande av regeringens avsikt att avveckla Bränstekommissionen, hade säkerligen i hög grad ökat, om till den förklaringen även hade kommit ett direkt uttalande att det är meningen att med beslutsamhet gå vidare på den vägen. Vi äro tacksamma i alla fall för det uttalandet, att det är regeringens önskan att så snart som möjligt kunna bli av med också de övriga kommissionerna. Man hade emellertid nog kunnat redan nu lättat på mycket ifråga om Folkhushållningskommissionens verksamhet, och hans excellens nämnde, att beträffande textilvaror ställningen hade ljusnat. Ja, jag tror, att man skulle kunna avskriva hela den beträffande dylika varor igångsatta, betungande och kostsamma apparaten. Det var emellertid glädjande att höra, att hans excellens ansåg, att kommissionsväsendet icke skulle fortfara en enda dag längre än nödtiden rädde, och det uttalandet ber jag för min del att få taga fasta på.

Hans excellens herr statsministern inlade vidare en allvarlig gensaga mot angreppen på kommissionerna. Dit kan icke, det vill jag bestämt påstå, hänföras kravet på att få full överskådlighet över och revision av kommissionernas sätt att handhava saker och ting. Jag skall be att få göra ett litet utdrag ur ett brev, som kommit mig tillhanda från en 77-årig bonde i Blekinge och som är belysande nog för hur ringa kontrollen understundom är inom detta kommissionsväsende. Jag är alldeles övertygad om, att många ha gjort erfarenheter av liknande art. Han skriver så här: »Ehuru jag är 77 år får jag tacka för den välbehöfliga räbst som man ämnar hålla med kommissionerna inför riksdagen. Det finns ju inte någon kontroll för dem, utan de kasta ut penningar utan hänsyn till det fattiga skatte- dragande folket. Som ett exempel på, hur Folkhushållningskommissionen sköter det har jag en släkting i Stockholm som driver en fröaffär där, och han har fått av samma kommission till försäljning arter och grvn. Då han fick räkning därifrån gick denna löst på många hundratals kronor mer än han hade fått. Då tog han Gud i

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.*

(Forts.).

Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)

hågen och gick för att få det rättat och utan någon kontroll fick han räkningen ändrad och betalte resten och fick den kvitterad utan att de begärde någon kvittens av honom. Utav detta kan man se att det finnes ingen kontroll. Får detta existera, huru skall det då gå för det fattiga svenska folket. — Förlåt dristigheten av en liten bonde från Blekinge att tillskriva härom.»

Jag tror, att detta exempel är rätt så belysande för, hur det under stundom gått på lösa boliner, och när det nu icke lyckats få fram räkenskaper från vissa av dessa kommissioner, så kan man ju förstå, att detta beror på, att de helt enkelt icke ha nöjaktiga räkenskaper. Den frågan kommer ju, vill jag hoppas, upp till nästa riksdag, och då blir det tillfälle att gå in på den saken i detalj. Vad man har verklig anledning att begära, det är att den revision, som kan bli igångsatt, blir så ingående och så grundlig att man icke behöver framställa det kravet, att den skall göras om, utan att man verkligen får fram de siffror, som behövas för att belysa förhållandena. Därvidlag skulle jag särskilt vilja erinra om, att vid denna revision rörande varukvantiteterna det icke är blott siffror man vill ha fram, utan även ett svar på den frågan, vilken kontroll som förefunnits på ankommande varor och på utgående varor, alltså på något som i varje välordnad affär är en av de viktigaste sakerna, men som man har god anledning antaga icke blivit i tillbörlig grad beaktad av kommissionerna. På den viktiga punkten skall jag från denna plats be att få rikta en maning till revisorerna att göra en ingående granskning.

I avseende på Bränslekommissionen har här i dag i denna kammar av en ledamot gjorts samma yrkande som förut framställts från riksbankens sida, och i det yrkandet skall jag be att få instämma till fullo. Det går ut på att redan till innevarande vinter en nedläggning skulle tillämpas i priset på kommissionens bränsle, så att den stora allmänheten vid köldens inträde kunde komma över bränsle till rimliga priser. Följden blir eljest den, att stora partier ved får ruttna bort till ingen nytta. Jag vill alltså hemställa till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som närmast har den saken om hand, att redan till denna urtima riksdag inkomma med en framställning, som möjliggör ett sådant beslut, och jag är förmin del övertygad om, att det icke kommer att höjas en enda röst mot ett sådant förslag i riksdagen, varken i första eller andra kammaren.

Vi ha att emotse förluster på denna affär, och då är det mycket bättre att taga den förlusten genast. Jag vill alldeles särskilt framhålla, att vad jag här talat om skall komma till nytta och det *nu*, med understrykande av att det är en stor skillnad, om vi göra det nu eller skjuta upp det till ett kommande år.

Jag skulle i samband med den revision, som jag påyrkat, vilja hemställa, att revisorerna ägnade sin uppmärksamhet åt sådana saker som vilka kompetensvillkoren varit för anställning hos kommissionerna och hur arvoden blev bestämda, vilka kostnader, som gått

till trycksaker, bilar och — för bränslekommissionen — till pråmar och fartyg, samt hur all materiel blivit utnyttjad.

Det är en annan sak, som tyvärr icke låter revidera sig, men som vi i detta sammanhang ha anledning att ägna en tanke åt, och det är vad det har betytt för hela vårt ekonomiska liv, att kommissioner tillskapats i högre grad än som varit oundgängligen nödvändigt. I vad mån har avkopplingen av den enskilda företagsamheten och den enskilda driften inverkat på det hela? Personer, som hela sitt liv ägnat sig åt en viss sak, äro satta ur funktion, och i deras ställe har det kommit personer, som ofta nog icke haft den ringaste erfarenhet på det område, där de nu äro satta att verka. Det finns dock, för allt i världen, även bland dem, som haft ledningen, dugande personer, varför jag icke tar dem alla över en kam. Det har sugits mycken arbetskraft till kommissionerna och där blivit satt att utföra arbeten, som andra på grund av sin utbildning haft större förutsättningar för att sköta på ett rätt sätt.

En talare i förmiddags föreslog allmänt beslag på ost och kött för att sedermera fördela förråden. Antag, att regeringen följde den maningen. Hur tror då förslagsställaren, att det går med den fortsatta produktionen av dessa varor? För min del tror jag, att då skulle den sista villan bli mycket värre än den första.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet manade till att avblåsa striden, och jag vill för min del göra gällande, att åtminstone från vårt partis sida vi icke sökt någon strid, utan vi ha velat framhålla de faktiska missförhållandena för att i den mån det varit möjligt få dem avhjälpta. Herr statsrådet hade under förra riksdagen sett tecken till att striden skulle kunna bli avblåst. Jag vill säga, att det ligger i regeringens egen hand att undvika att gjuta olja på den eld, som kan finnas på olika håll, genom att i den mån, som det är regeringen möjligt, i ett tidigt skede avveckla dessa kommissioner, som i alla fall, säga vad man vill, så gott som hela landet står rätt enstämmigt och enhälligt emot. Hans excellens herr statsministern yttrade, att städernas befolkning vädjar till jordbrukarna, och jag tror icke, att man skall vädja förgäves, men då få myndigheterna sannerligen ha ett annat grepp på hela frågan än hittills varit fallet.

Rörande revisionen har jag för min del på ett tidigt stadium velat påverka, att vi borde få ljus över saken, och jag hoppas, att vi skola få möjlighet härtill. Det är emellertid icke enbart såsom enskild riksdagsman man gör ett sådant yrkande, ty jag har den uppfattningen, att när det gäller sådana belopp, som det här varit fråga om, har hela svenska folket rätt att fordra att få pröva deras användning sakligt och rättvist. Att det kan göras anmärkningar är jag förvissad om, ty annars hade det icke kunnat gå därhän, att sådana yttranden föllts som att »aldrig har förut svenska folkets medborgarättigheter så trampats under fötterna». Det system, som varit rådande, har gått folket djupt till sinnes i hela landet, man kan därför icke bara avskrivä det och säga, att nu är den saken över: och

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

att man icke räknar med detaljerna, ty det är just detta jag anser, att man bör göra.

I ett tal, som justitieministern höll vid Arosmässan i Västerås för någon tid sedan, gav han uttryck åt den uppfattningen, att det blivande handelsdepartementet skulle avlösa kommissionerna. Jag vill livligt hoppas, att icke kommissionernas avskrivande framskjutes till den tid, då vi ha att emote ett handelsdepartement, ty den saken står ännu i vida fältet, och i varje fall måste jag säga, att handelsdepartementet icke får lov att vara en fortsättning på kommissionsväsendet. Och jag vill även uttrycka den livliga förhoppningen, att rekryteringen till handelsdepartementet icke skall ske på det sättet, att de ta blir reträttplatser för kommissionernas tjänstemän, ty det skall vara andra kompetensvillkor och en annan erfarenhet här än som hittills visat sig inom kommissionerna.

I sammanhang med den revision, som påyrkats, skulle jag vilja understryka, att det bör komma fram en redogörelse för de förluster, som uppstått genom förskämning av varor och genom direkt bortkomna varor. Det kan ju vara rätt så värdefullt att få den saken belyst icke minst därför, att man med det materialet kan tydligt och klart påvisa skillnaden mellan när enskilda personer med omsorg och med förstånd sköta förnödenheter och när det sker i statsdrift utan det personliga ansvar, som måste följa med enskild drift.

I avseende på personalens inom kommissionerna kompetens vill jag erinra om, att det varit en tjänsetmannakonferens i år, som offentligen ställt upp det kravet, att kommissionstjänstemännens betyg skulle bli tillgängliga för granskning, så att den saken kunde kritiskt belysas.

Jag har här en inläga från personer, som genom dessa kommissioners tillskapande ha blivit efter 30-årig verksamhet satta ur funktion och ha rysligt svårt att komma till något arbete. De få knappast svar, när de vända sig till kommissionerna, men jag skall försöka att om möjligt bringa deras önskemål till vederbörandes kännedom, även om det icke går i detalj att göra det i riksdagen.

En sak, som jag hoppas skall försvinna med kommissionernas avskrivning, är den köbildning, som jag i våras tillätt mig fästa herr jordbruksministerns uppmärksamhet på i en interpellation. Han gjorde då gällande att livsmedelsköerna i stort sett icke längre skulle vara förefintliga utan tillhöra en svunnen tid, men såväl under den gångna sommaren som i höst har jag sett, att de tyvärr förekommit i icke ringa utsträckning.

Det är på hög tid att man försöker få ett slut på de här förhållandena även ur den synpunkten, att det blir en kostsam historia att fortsätta på det här viset. För livsmedelsnämnden i Stockholms stad begär man 879,000 kr. Och för beklädnadsransoneringen har det hemställts om 1 miljon kr. för nästa år, och då kan man saklöst avskriva hela denna vidlyftiga apparat, eftersom vi ju undan för undan få in såväl bomull som, vilket vi hörde i dag, även ull och dessutom färdiga textilvaror. Det är icke av behovet påkallat att hålla denna omfattande apparat igång. Är det någon enskild detalj, som sta-

ten fortfarande bör ha sin hand över, så nog kan det ske i en enklare form och för mycket mindre utgifter. Man blir betänksam, när man hör, att statsskulden vuxit till 1,200 mill. kr., och att medelanskaffningen för kommissionerna uppgår till hundratals miljoner kr. Vi äro ju så ytterligt noggranna i riksdagen, när det gäller att bevilja anslag till det ena och det andra, det väges och prutas av, men när det är fråga om kommissionerna, få de hållas fritt, och man granskar icke ens deras inkomster eller utgifter. Det kan icke gå i längden, utan det måste upphöra. Det har varit förslag om att tillsätta en kommitté av opartiska affärsmän, som verkligen voro hemma i förhållandena. Jag kan icke neka till, att det förslaget är ganska klokt, men jag vill hoppas, att kommissionerna nu i stället skola bli avskrivna. Jag har här ett utdrag ur Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, som på samma sätt som det herr Hamrin nyss nämnde, påvisar hur galet det i alla fall varit att slå in på denna väg, men jag skall icke trötta med att läsa upp det.

En sak, som jag vill framhålla, är att ibland de misstag, som blivit gjorda inom kommissionerna, är tyvärr också det, att samtidigt som de pålagt svenska folket en mängd förpliktelser, ha kommissionerna själva icke kunnat hålla reda på vad som blivit fullgjort eller icke. Det har hänt, att jordbrukare fått skrivelser från kronorättaren om, att de vägrat att på erbjudna villkor försälja vad de haft skyldighet att avyttra. Märk väl, ehuru de verkligen gjort detta, få de anmaning att omedelbart fullgöra leveransen med den påföljd, som vägran medför, eller eventuellt uttagning tvångvis. I de fall, som jag känner till, har det gällt till och med riksdagsmän både i första och i andra kamraren, som efter att ha fullgjort sina skyldigheter få mottaga dylika anmaningar. Kommissionerna och myndigheterna ställa det kravet på den svenska allmänheten, att den skall hålla reda på alla förordningar, men då kan man också begära, att kommissionerna själva skola ordna och organisera så, att de ha bättre reda på förhållandena än i mångt och mycket varit fallet.

Det är en annan sak, som jag ber att med ett par ord få påpeka. Jag kan för min del icke se, att det varit klokt eller riktigt att med transportförbud förhindra både lantbon att stödja dem, som bo i städerna, och dem, som bo i städerna att komma i kontakt med släktingar och andra, som i alla fall kunna tillgodose deras behov. Man har i det fallet gått vida ut över märket.

En fråga, som jag redan förut skulle varit böjd att rikta till regeringen i samband med min hemställan om revision, är, ved regeringen träffat för anstalter för att inom kommissionerna bevara den sekreterens, som är nödvändig gent emot industri och handel. Under uppgiftsskyldighet avfordras de mest ingående detaljupplysningar icke endast rörande kvantiteter utan även i fråga om affärsförbindelser och andra detaljer, som inom industri och handel betraktas såsom erfarenheter, vunnna efter långvarigt arbete.

Svärligheten att efterleva eller att komma till rätt'a med de förhållandena, som skapats genom kommissionsväsendet, framgår rätt tydligt av en insändare, som stått att läsa i en Jämtlandstidning härom

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

dagen. Under rubriken »En allvarsfråga till F. H. K:s upplysningsavdelning» heter det: »Om jag svältföder mina hästar och kor, riskerar jag att bli åtalad av landsfiskalen för — djurplågeri.

Om jag utfodrar mina hästar och kor med mer än 5 kg. hö per djur och dag, kan jag bli åtalad av foderfiskalen för — brott mot ransoneringsförordningen.

Jag anser det brotligt och landsskadligt att i dessa tider nedslakta mina djur.

Men jag måste bryta mot ransoneringsförordningen, om jag inte vill bli åtalad för djurplågeri.

Ställd mellan två onda ting, väljer jag enligt gammal sed det minst onda.

Och frågar därför: vilket av dessa brott åsamkar mig minsta straff?»

Det är nog så, att det knappast finnes möjlighet för någon medborgare i detta land att känna och följa alla de förordningar, som tillskapats under denna tid, och jag vill ställa en allvarlig vädjan till regeringen att så snart sig göra låter upphäva dessa förordningar, som i närvarande stund allmänheten faktiskt icke känner till. Nu är man i färd med att skapa nya förordningar och att upprätta en ny polis, som övervakar, att svenska folket efterlever de gamla. Hur skall man för övrigt kunna begära, att folket ute i bygderna skall kunna ha reda på dessa hundratals för att icke säga tusentals förordningar, när härom dagen elva riksdagsmän i denna kammare inte kunde hålla reda på de få voteringslappar vi hade framför oss utan noterade fel.

Inför den fred, som vi nu alla hoppas snart skall randas, ber jag få rikta dessa ord till regeringen:

Betunga icke längre svenska folket med den otaliga mängd av kommissioner, nämnder och förordningar, som kriget skapat. Låt jordbruk, industri, handel och näringar återfå den frihet, som är enda betingelsen för att de skola kunna fungera naturligt och på ett för hela folket lyckligt sätt. Då kunna näringslivets organ fungera med alla det enskilda initiativets möjligheter att producera och anskaffa förnödenheter på ett sätt, som aldrig kan ske under kommissionstväng och statsingripande. Livsmedelsproduktion, handel, byggnadsverksamhet, allt skall få nya impulser och råda bot på den skada ett övermått av kommissionsväsende, nämnder och förordningar vållat.

Det har varit en förvillelse att tro, att kommissionsväsende skapat bättre förhållanden. Överallt i landet är man förbittrad över kommissionsväsende och längtar efter befrielse därifrån.

Låt icke ytterligare en dyrbar tid förflyta utan att näringslivet fritt får fungera och detta särskilt vid en tidpunkt så betydelsefull för produktion och varuanskaffning som den nuvarande.

Frigör kommissionernas arbetskrafter för nyttigare uppgifter. Upphäv alla orimliga transportförbud. Låt äganderätten inom jordbruk, industri och handel åter komma till sin rätt, ty den är grundvalen för all sund utveckling och nödvändig för alla partier inom vårt land.

Herr Olsson i Berg instämde häruti.

Herr Källman: Vad den siste talaren slutade sitt anförande med är ett annat uttryck för vad jag hörde uttalas häromdagen eller att borgare och bönder hata alla kristidsförfattningar, införda för att reglera den knappa tillgången på varor. Jag förstår detta så väl, ty funnes det icke någon statlig reglering, hade ju producenterna av livsmedel större fördelar genom ännu högre priser, och borgarna kunde väl i allmänhet köpa varorna. Man uteslöte då emellertid en viktig grupp i samhället, som varken är borgare eller bönder, och man har icke tagit hänsyn till, hur förhållandena skulle gestalta sig för dem. Jag skall nu endast i korthet anföra några synpunkter med anledning av den förda debatten.

Jag skulle först vilja säga ett par ord om herr Fabian Månssons program, som han framlade för kammarerna och som genomfört skulle enligt hans mening leda till synnerligen goda resultat. Jag vill först fästa herr Månssons uppmärksamhet på, att när han ifrågasätter produktion för svensk räkning i andra länder, visar han icke synnerligen stort intresse för de svenska arbetarnas behov av arbetsförtjänst. Det är sannolikt, att herr Månsson icke tänkt på den saken, men hade han gjort det, borde det ha avhållit honom från att förorda, att produktion för svenska behov i så stor utsträckning skulle bedrivas utom landets gränser.

Det har vidare av herr Månsson föreslagits som lösning av fettfrågan, att den majs, som importerats, skulle utdelas till vissa industrier för att av dem tillhandahållas de arbetare, som önskade ha hushållsgrisar. Ja, om alla fördelningsproblem vore så enkla, att de kunde lösas på det sättet, skulle vem som helst kunna sysselsätta sig med dylikt fördelningsarbete. På det viset skulle väl omkring en fjärdedel av våra industriarbetare få foder till hushållsgrisar. Jag önskar icke herr Fabian Månsson något ont, utan tvärtom, men om jag gjorde det, så skulle det vara, att han bleve ordförande i den fördelningsnämnd, som hade realiserandet av ett sådant förslag om hand. Jag tror nog, att han bleve behandlad på sådant sätt, att vad som nu förekommer mot t. ex. F. H. K., däremot vore en mild västanfläkt.

Herr Fabian Månsson påyrkade absolut ystningsförbud och absolut förbud mot torrmjölksberedning. Han trodde, så vitt jag fattade honom rätt, att det skulle leda till att de samhällen, där det nu rådde mjölkbrist, skulle erhålla mjölk, så att det åtminstone täckte minimibehovet. Jag kan försäkra, att den torrmjölktillverkning, som nu förekommer, är så relativt obetydlig, att den icke inverkar på städernas mjölkfråga. Ett absolut ystningsförbud skulle leda till, att vissa avlägsat boende mjölkproducenter icke skulle kunna på ett för folkförsörjningen lämpligt sätt använda mjölken. Och finge man ett absolut förbud för tillverkning av torrmjolk, betydde det för storstaden ännu mindre tillgång på mjölk. Torrmjölktillverkningen står under kontroll av staten, som kan disponera varan, och denna användes huvudsakligen för Stockholms stad. Jag tror sålunda,

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

att detta medel, som herr Månsson förordade, verkar på motsatt sätt, mot vad han förmodade.

Han ville vidare skaffa margarin genom att denna vara tillverkades i utlandet med hänsyn till den mjölkbrist, som är rådande i Sverige. Mjök är emellertid icke huvudbeständsdelen vid tillverkning av margarin, utan det är andra råvaror, vilka vi sakna.

En annan punkt i herr Månssons program var att kraftfoder skulle utlämnas till dem, som leverera mjök. Detta är ingen nyhet ty det tillämpas redan i den utsträckning kraftfodertillgångarna medge. Om mjökfrågans »lösning» skulle ligga i beslagtagande av mjökcentralen i Stockholm, skulle jag på det livligaste tillstyrka herr Månssons förslag därutinnan.

Detta var herr Månssons hela förslag. Jag föreställer mig, att kammaren genom denna lilla repetition fått klart för sig, att det icke innehöll några revolutionerande åtgärder i riktning att förbättra läget.

Man har i förmiddags försökt sig på en jämförelse mellan förhållandena under förlidet konsumtionsår och de förhållanden, som nu äro rådande, och herr Lindman, som gjorde denna jämförelse, ansåg, att förhållandena voro betydligt sämre nu. Det är som bekant endast delvis riktigt, ty vad beträffar vegetabiliska livsmedel kan man se gynnsamt framåt för hela detta konsumtionsår. Av herr statsministerns anförande framgick, att brödransonerna höjts med 50 gram från den 2 november, och att man från den 16 november kan räkna med $\frac{1}{2}$ kg. ärtor per månad och kortransonerad individ, samt att man från december har ett emotse 1 kg. gryn per månad och kortransonerad person, och vidare att vissa av livsmedelsbrist svårt hemsökta orters befolkning skall kunna erhålla sär-tilldelning av kaffe, socker och choklad. Jag skall inte uppta tiden med att närmare gå in på detta spörsmål, men jag vill kasta om frågan och framställa det spörsmålet: hurudant hade läget varit nu och under hela detta konsumtionsår, därest vi icke kunnat räkna med de varor, som handelsavtalet tillfört landet? Det finns anledning att ställa frågan på det sättet, och gör man det, kan icke svaret bli mer än ett. Hade vi icke till vårt förfogande de varor, som genom handelsavtalet tillförts Sverige, skulle vi redan nu varit i ett rent förtvivlat läge, och den tid hade icke varit långt borta, då vi hade börjat på grund av svält och umbäranden att här som på vissa andra håll få räkna med en anarkistisk ordning.

Det har gjorts en hel del detaljämärkningar mot folkhushållningskommissionens affärer. På grund av kommissionens arbetsordning, som bestämmer, att så gott som alla frågor skola avgöras av dess arbetsutskott, kan en ledamot, som icke tillhör arbetsutskottet, inte i detalj besvara de framställda frågorna, men jag vill taga upp några, som jag varit med om.

Beträffande sillen har det ju tidigare offentligen tillkännagivits, att villkoret för att Sverige skulle kunna få sill av 1917 års fångst var att man också köpte en del av 1916 års fångst. Man hade att välja mellan att antingen inte få någon sill alls eller att också jämte

den prima varan också taga något sekunda vara från ett föregående år, och man valde det alternativ, som visserligen tillförde oss en del skadad, dålig vara men därjämte betydande kvantiteter för oss oundgänglig prima vara.

I fråga om malttilldelningen till bryggerierna har herr Hamrin gjort en bestämd anmärkning. Jag vill till det säga, att folkhushållningskommissionen har tilldelat de skattepliktiga och skattefria bryggerierna malt enligt den fastställda ransoneringsplanen. Att därmed någon del av maltet kommer att användas för tillverkning av en dryck, som är inbryggd med en extrakthalt av 7 %, finner jag icke synnerligen klandervärdt. Det mesta kommer att användas för framställning av svagare maldrycker. Jag vill framhålla, att med den mjölkbr. st, som vi ha att kämpa med i ett betydande antal samhällen, är det av vikt, att man får någon dryck i stället, och då malt kunde för ändamålet disponeras bland annat därigenom, att en del av varan importeras av bryggerierna själva, har jag icke dragit mig för att rösta för den tilldelning av malt, som föll inom ransoneringsplanens ram.

Beträffande de priser, som gälla för vissa varor, måste man beklaga, att dessa gärna vilja gå uppåt, då en vara skall ransoneras och fördelas genom statliga åtgärder. Jag hinner icke ingå på en redogörelse därför, men vill framhålla att det är ofrånkomligt med de nya vägar varan måste vandra och de dryga omkostnader, som äro förenade med hela ransoneringsförfarandet. Därtill kommer att en hel del varor icke frivilligt avstås.

Herr vice talmannen gjorde en anmärkning mot att det förekommer mycket åtal beträffande småföreelser. I den mån denna anmärkning riktar sig mot folkhushållningskommissionen, som närmast har att tillämpa kristidsförfattningarna, ber jag att få föredra ett cirkulär, som för en tid sedan utsändes till samtliga livsmedelsstyrelser samt hos dem anställda fiskaler och inspektörer. Det lyder sålunda:

»Folkhushållningskommissionens den 9 december 1917 utfärdade instruktion för livsmedelsfiskaler och livsmedelsinspektörer B. 486 innehåller i fråga om anställande av åtal för förseelse mot kristidsförordningarna bland annat.

'Giver undersökning vid handen, att enskild person förfarit i strid mot gällande föreskrifter, bör, där förseelsen är av ringa betydighet samt prövas hava skett av förbiseende eller tillfällig oöfksamhet eller omständigheterna eljest äro sådana, att rättelse anses kunna vinnas, utan att åtal anställas, fiskalen låta bero vid anmärkning eller förmaning, på det onödiga trakasserier i möjligaste mån undvikas.'

Nu har emellertid till kommissionens kännedom kommit, att i en del fall åtal i strid med instruktionens ovannämnda föreskrift anställts i fall, där rättelse därförutan vunnits, och där förseelsen varit av obetydlig beskaffenhet.

Med anledning härav vill kommissionen härmed hava erinrat Eder om innehållet i fiskalsinstruktionen i denna del; åliggande det Eder noga övervaka dels att icke i något fall livsmedelsinspektör

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.*
(Forts.)

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

direkt till vederbörande åklagare angiver förseelse till åtal, dels ock att livsmedelsfiskal, då fråga är om sådan angivelse, noggrant iakttagit, vad instruktionen därom innehåller.»

Jag vill framhålla, att det icke är vare sig, efter vad jag tror, Kungl. Maj:ts eller kommissionens mening, att åtal skola förekomma för ringare förseelser, men däremot är det åtminstone kommissionens uppfattning, att åtal icke bör underlätas, där förseelsen är av större betydelse. I det avseendet har det nog syndats rätt mycket hittills, och måhända har det förekommit ett och annat åtal, som varit mindre befogat, men jag tror också, att i åtskilliga fall, där åtal skulle varit synnerligen väl på sin plats, dessa likväl uteblivit. Att detta varit till skada för kristidsförfattningarnas helgd anser jag uppenbart, vilket och bestyrkes av erfarenheten under den tid det här är fråga om.

Det har av en talare tidigare här yttrats, att om de krav, som framställdes av herr Eriksson i Grängesberg på den socialdemokratiska riksdagsgruppens vägnar, skulle tillmötesgå, hade därigenom speciellt lantmännen helt förlorat sin frihet. Jag tror, att det är en oerhörd överdrift, ty så ligger icke frågan alls. Jag tror däremot, att ett tillmötesgående av dessa krav är ofrånkomligt, såvida vi skola lotsa oss igenom dessa svåra förhållanden, som vi fortfarande ha att räkna med en tid framåt. Medan jag är inne på det kapitlet — och därmed skall jag sluta — ber jag att få erinra om de svårigheter, som även uppstå under det kommande året därigenom att kommunalskatterna stiga litet varstades i kommunerna. Det är en så gott som allmän företeelse att på grund av kristiden och därmed sammanhängande förhållanden kommunernas utgifter ökas i den grad, att, trots det bevillningskronornas antal stigit icke obetydligt, särskilt vid 1918 års taxering, skatteförhöjning måst ske nästan i alla kommuner. Vid det förhållandet och med hänsyn till penningvärdets fall komma åtskilliga i stora svårigheter, när det gäller att betala skatten under nästkommande år. Det har ju sedan länge arbetats på att åstadkomma en revision av nu gällande kommunalskatteförordning. Det är emellertid tydligt, att det dröjer ett par eller några år, innan den frågan kan slutgiltigt lösas. Jag skulle med hänsyn därtill vilja vädja till regeringen, huruvida icke till 1919 års lagtima riksdag det möjligen kunde framläggas ett förslag till provisorisk lösning av kommunalskattefrågan, gående ut därpå, att *kommunerna tillerkändes rätt att inom vissa angivna mått och gränser upptaga en kommunal inkomst- och förmögenhetsskatt*. Jag vet, att det är ett krav, som kraftigt reses från många håll, att även kommunalskatterna skola uttagas med hänsyn till bärkraften och icke såsom nu lika per varje bevillningskrona, oberoende av om man äger större eller mindre skattekraft. Jag skulle till de krav, som sålunda tidigare framförts, våga vädja till regeringen om åtgärder i det av mig senast angivna syftet.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet Petersson: Jag ber, herr talman, att få justera några uppgifter, som läm-

nats av en talare på Göteborgsbanken — jag vet icke, om han är här nu. Han framförde dem i ganska upprörd ton, som kunde haft ett visst berättigande, därest förhållandena verkligen varit så elakartade, som han uppgav. Det gällde potatisfrågan i Göteborg. Jag tror, att han sade, att man om ett par veckor s. od utan potatis i Göteborg, och att det såg hopplöst och tröstlöst ut. Jag vill för min del tillråda, att man även beträffande Göteborgs potatisfråga ännu åtminstone bibehåller ett visst lugn. Enligt uppgifter, som jag har, skulle man för Göteborgs stad och omkringliggande industrier ha på enskild väg, det vill säga genom enskilda personer och bruksledning, som ju mycket ofta anskaffa potatis, hopbragt omkr. 10,000 ton. Genom livsmedelsnämnden ha möjligen ännu icke kunnat anskaffas de kvantiteter på långt när, som man beräknade, men utsikter torde icke saknas att få en betydlig utökning u. över vad man redan nu fått.

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.*

(Forts.)

Vad det närmast gäller lär vara transportfrågorna, som äro ganska besvärliga och ha varit det en tid naturligtvis på grund av den starka påkänning, som sker dels för spannmålstransport, vilken förgångit i forcerat tempo på sista tiden och dels för potatistransport, som skall verkställas på mycket kort tid och därigenom tar mycket transportmedel i anspråk. Så har det även beträffande Göteborg varit mycket stora svårigheter i avseende på sjötransporten.

Emellertid påstods det, att man icke kunde få någon potatis från Danmark, varom man haft någon förhoppning. I verkligheten förhåller det sig så, att två båtar med potatis redan kommit till Göteborg från Danmark. Dessutom äro några båtar antingen lastade eller på väg till Göteborg med dansk potatis, och ytterligare sådan kan erhållas. Så tröstlöst ser det därför icke ut med Göteborgs potatisfråga, som det syntes framgå av den ärade talarens uppgifter.

Det har talats här i kväll om skulden till de höga spannmålspriserna, och man har till och med tvisat om, var skulden till dem skulle ligga. Jag vill nu säga öppet, vad var och en vet, att jag har min stora andel i skulden till de priser vi ha, därför att jag kontraherat en proposition till riksdagen om dessa priser, och riksdagen har beslutat dem, och de ha sedermera utfärdats som maximipriser, d. v. s. de av riksdagen beslutade minimipriserna hava blivit maximipriser med den lilla förändringen, att på råg och vete satts samma maximipris, under det att enligt minimiprisen rågen var 1 krona billigare än vetet.

När man nu jämför våra spannmålspriser med andra länders, så kan det ju vara riktigt, att man inte jämför bara med ett enda land. Jag har förut i dag talat om den ovanligt gynnsamma och lyckliga ställning, som Danmark intager med hänsyn till sin livsmedelsfråga. Detta har också visat sig däri, att man där har kunnat bestämma lägre priser än i något annat land, så vitt jag känner, i varje i fall än i något annat land här i norden och även lägre än i Schweiz. I Norge har man enligt framställning i en kunglig proposition till stortinget den 18 maj 1918, som sedermera bifallits, ett minimipris för vete och råg av 60 kronor per 100 kilogram, för korn av 50 kro-

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

nor per 100 kilogram och för havre av 45 kronor per 100 kilogram. Vi äro något bättre ställda i avseende å möjligheten att producera livsmedel i förhållande till vår folkmängd än Norge men mycket sämre ställda än Danmark, och det a har tydigen betingat, att vi ha kommit i en sådan där mellanställning mitt emellan Danmark och Norge. Jämföra vi våra priser med de norska priserna, så kan man icke säga, att de äro över hövan höga. Men jämföra vi dem med de priser, som vi haft under fredliga dagar, så äro de naturligtvis höga, de som alla andra.

Det var också en talare — jag tror, att det var den ärade talaren på Gö eborgsbänken — som talade om, att man inte skulle se igenom fingrarna med uppenbara lagbrott. Och han fällde orden i sådant sammanhang, att det syntes framgå, att han höll före, att regeringen såg genom fingrarna med uppenbara lagbrott. Jag ber att få besämt protester mot en sådan uppfattning, därest den uppfattningen låg bakom uttalandet. Regeringen ser sannerligen icke och har ingen anledning att se genom fingrarna med några lagbrott. Tvärtom är det regeringens önskan och vilja, att lagarna, som utfändas, skola efterlevas. Men att få dem ef erlevda, det är sannerligen lättare sagt än gjort. För min del har jag visst icke någonting emot, och ingen av regeringens ledamöter, så vitt jag vet, har någonting emot, att alla möjliga å gärder vidtagas, för att bringa till efterlevnad de gällande lagarna. Och det är i den avsikten en kungl. proposition framlagts för den urtima riksdagen, i den avsikten nämligen att få kontrollen över lagarnas efterlevnad strängare, än den hittills varit.

Herr Molin: Herr talman! Vid remissdebatten 1917 begagnade jag tillfället att från Norrlandssynpunkt genomgående kritisera folkhushållningskommissionens sätt att tillgodose Norrland. Jag skall inte upprepa, vad jag då sade, utan endast citera slutklämmen: »Folkhushållningskommissionen har trots herr jordbruksministerns laudatur sörjt för att den själv givit sig inkompetensförklaring, och den har konstaterat, att den är oduglig för sitt värv.» Jag fortsatte och sade, att »en verkligt demokratisk regerings allra förnämsta och mest maktpåliggande uppgift vore att avsätta hela herrskapet i kommissionen samt låta en ny kommission, vars ledamöter äga förmåga att läsa abcd och räkna $2 \times 2 = 4$, börja om från början med brödregleringen, åtminstone vad Norrland beträffar.»

Under remissdebatten vid årets lagtima riksdag hade jag begärt ordet och hade för avsikt att fortsätta kritiken. Under tiden hade ju inträffat saker, som till fullo bestyrkte mina påståenden, att kommissionen icke var skickad att sköta om de norrländska förhållandena. Hade för avsikt att uttrycka mitt djupa beklagande över att icke folkhushållningskommissionen i sammanhang med regimskiftet här i landet fått en sådan sammansättning som inrymt sakkunskap inte blott ifråga om handel och vandel utan även om norrländska förhållanden. Jag nödgades vid tillfället avstå från att yttra mig, därför att så många begärt ordet. Nu däremot, då tillfälle osökt gives att få behandla denna kommission, har jag ansett det vara en plikt både

mot mig själv och mina valmän att tala rent språk. För det ändamålet har jag också ifråga om den extra polisbevakning, som regeringen föreslagit, tillåtit mig väcka en motion, där jag anser, att grunden och förutsättningen för ett bifall till propositionen måtte bli, att folkhushållningskommissionen anlingen avskaffas och ersättes — märk väl ersättes — med en annan kommission, eller också att nytt, på olika områden sakkunnigt folk insättes i kommissionen ifråga.

*Fortsatt
debatt om
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

Måttet är nu så rågat, att det är nödvändigt att säga, att därest regeringen fortfar att tolerera denna folkhushållningskommission, så måste regeringen vara beredd på att förlora allt förtroende uppe i Norrland. Det är enligt mitt förmenande så huvudlösa saker, som folkhushållningskommissionen (nu senast beträffande leveransplikten) har åstadkommit, att kommissionens lagar och förordningar endast mottagas men löje, hån och vrede, alltefter det temperament var och en har. Det vore ju kanske på sin plats att endast utrycka löje över saken. Men anordningen med leveransplikten är verkligen så fruktansvärd till sina verkningar att det sannerligen inte är något att le över, allt i betraktande av, att folkhushållningskommissionen jämsides med att den vill förbjuda befolkningen att utfodra sina kreatur, likväl är i färd med att ålägga leveransplikt av mjölk och smör, vilket naturligtvis icke kan ske, såvida man inte har foder att utfodra kreaturen med. Ja, jag må säga, att om man släppte ut en hop dårar från dårhuset att stifta lagar angående leveransplikten för Norrland, så kunde resultatet icke blivit sämre än det nu är.

En fordran, som varit ett stående tema, så snart en deputation varit uppe hos folkhushållningskommissionen eller regeringen har varit, att det borde ses till, att det kommer in i folkhushållningskommissionen sakkunniga personer. Men kommissionen för sin del och även regeringen, vare sig det nu varit en högerregering eller en vänsterregering, har slagit dövörat till. Jag vill nu göra den bestämde frågan: varför kunna vi norrlänningar icke få in i folkhushållningskommissionen en verkligt sakkunnig representant för vår land-ända, så att vi åtminstone för framtiden slippa den skandalen, att folkhushållningskommissionen fattar beslut, som det icke finns rim och reson i och som måste väcka genomgående löje, vrede och harm i den landsända, där förordningarna skola efterlevas? Vad skulle det ligga för ont i, att Norrland finge in en representant i folkhushållningskommissionen? Skulle det innebära en fara för folknäringen, om i folkhushållningskommissionen insattes en person, som bl. a. visste, att det icke går an att utfodra en häst med endast 5 kilogram hö per dag?

Kan det vidare vara för mycket begärt, att folkhushållningskommissionen, då den utsänder sina formulär till Norrland, avfattar dessa formulär så, att en vanlig människa kan ifylla dem. Jag tillät mig 1917 att med diverse formulär i hand påvisa den skandal, folkhushållningskommissionen har gjort sig skyldig till beträffande formulärens avfattning. Samma skandal är fortfarande vidlådande de formulär, som folkhushållningskommissionen skickar ut. Jag har

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

själv haft det tvivelaktiga nöjet att fylla i dem, och jag måste säga, att ingen människa kan göra det rätt. Att göra kriaändringar och rättelser precis som en lärare måste göra gent emot sina skolbarn, tillhör ordningen för dagen, för så vitt formulären skola bli nödtorftigt begripliga för dem, som skola verkställa ifyllningen, och även för folkhushållningskommissionen.

Är det så särdeles illojalt begärt, att folkhushållningskommissionen skall kunna värdesätta skillnaden mellan ett kilogram hö och ett kilogram råg i näringsvärde? Det är ju någonting alldeles oerhört detta, att bestämma ett sådant jämförelsetal mellan ett kilogram rågvärde och ett kilogram hö som 1:3 $\frac{1}{2}$. Det är redan förut påtalat detta förhållande, och jag skall för en gångs skull härutinnan livligt instämma i den kritik, som herr Lindman avgivit.

Är det för mycket begärt, mina herrar, att folkhushållningskommissionen, när den utfärdar sina bestämmelser, sörjer för att inte vanhävd premieras? Bestämmelserna att arealen skall ligga till grund för fodersädestilldelningen, de äro, vad Norrland beträffar — det mest oblyga sätt att premiera vanhävd, som över huvud taget kan uttänkas. Vi tänka oss stora norrländska vanhävdshemman om 40 à 50 hektar åker, där det inte växer annat än s. k. självväxt hö. Sädesproduktionen är den mest minimala. På hemmanet födas synnerligen få kreatur, icke mer än vad en bonde, som har sju à åtta hektar, kan föda. Genom folkhushållningskommissionens snillrika anordning med fodersädestilldelningen blir följden, att den, som har stor areal, men som vanhävdat den och därför har litet kreatur, får så mycket säd över, att han icke allenast kan föda de få kreatur han har utan också kan till god del gröpa upp, sikta och använda fodersäden för hushållet, under det att den, som arbetat sig fram till stor kreatursstock på li en areal, blir nödsakad att nedsakta sina kreatur. Ehuru systemet för i år är ändrat i fråga om grundprinciper så är det ju dock fortfarande så, att en viss tilldelning av säd till u-fod-ringsändamål medgivits enligt arealberäkning. Då jordbrukaren å blanketten skall redovisa sitt innehav, har folkhushållningskommissionen icke kommit ihåg, a't lämna rum för den tilldelade fodersäden, utan skall jordbrukaren deklarerera även denna fodersäd så som om den skall levereras till staten. Nu är det visserligen sant, att det står på baksidan av deklara-tionsblanketten någonting om fodersäd, men skall man deklarerera enligt formuläret, får man allt taga upp även fodersäden.

Nu är jag den första att erkänna behovet av att kristidsorganisationer finnas till, men vad jag reagerar mot är, att folkhushållningskommissionen rekryterats med opraktiskt i stället för med praktiskt och sakkunnigt folk och att folkhushållningskommissionen utan att känna till Norrland dock skall äga rätt att stifta lagar rörande Norrland. Ett givet grundfel vid behandlingen av Norrland i allmänhet är att söka tvinga oss att producera säd, någonting som vi aldrig kunnat göra på grund av klimatiska förhållanden. Betänk, att de fem norrländska länen Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län tillsammans endast ha

392,173 hektar odlad jord, under det att Malmöhus län har 343,483 hektar och Kristianstads län 243,463 hektar, således tillsammans för hela Skåne 586,946 hektar odlad jord, vartill kommer, att de två skåmska länen ha 10,008 hektar trädgård, under det att de fem norrländska länen tillsammans endast ha 1,679 hektar. Under sådana förhållanden är det ju alldeles uppåt väggarna, att på ett område, som är så ofantligt stort tillämpa samma principer, som kunna passa in på Skåne. Vad Norrland bör leverera är naturligtvis icke säd utan framförallt potatis (som kan växa t. o. m. nedanför snöfjällens fot) och vidare smör, mjölk och kött. Ingen makt i världen kan åstadkomma någon avsevärd ökning av sädesproduktionen i Norrland. Försöken komma ömkligen att misslyckas. Norrland har aldrig i det avseendet producerat mer, än vad som nätt och jämt räckt till för jordbrukarnas eget behov. Norrland har aldrig kunnat avvara någonting till avsalu i brödsädesväg. De fall då det har inträffat äro så få, att de endast utgöra undantag, som bekräfta regeln.

Genom höleveranserna, som det nu är fråga om, utpinas Norrland, och landet mister sin förmåga att producera just de produkter, som landet kan producera. Det är sagt, att det hö, som nu är uttaget och till stor del förstöres, skall användas till utfodring av arméns hästar. Höleveranserna skulle således, såvitt jag riktigt underrättats, först och främst avse att säkerställa arméns behov. Nu ha vi ju inom armén en del hästar, som jag vågar påstå äro rena okynnesfäm, framför allt kavalleriets hästar, som väl i fridens namn borde kunna undvaras i de tider, som nu inträtt. Jag hemställer därför till regeringen att göra sig av med dessa hästar så fort som möjligt, antingen genom att exportera dem till främmande land eller genom att nedslakta dem. Denna nedslaktning vore naturligtvis vida att föredraga framför att de norrländska korna skola slaktas ned och befolkningen bli utan smör och mjölk och till slut även utan kött. När de s. k. sakkunniga inom folkhushållningskommissionen blivit tillsagda om det farliga i att den norrländska kreatursstammen nedslaktas, så har svarats, måhända i skämtsam ton — man vet icke mär folkhushållningskommissionen brukar skämta eller när den talar allvar — att det icke vore någon fara, att kreatursstammen försvinner där uppe, ty därigenom kunde man få in en bättre ras! Man må förstå, att sådana yttranden måste vara ägnade att i högsta grad verka uppretande.

Regeringen har föreslagit ett extra polisväsen för att hålla jobbarna å ena sidan och naturligtvis jordbrukarna å andra sidan i styr. Det torde kanske vara ännu större skäl i att anordna en extra poliskår med uppgift att hålla herrar kommissionsledamöter i tukt och Herrans förmaning. Det har i dag framkommit från olika håll krav på en kommission över kommissionerna eller också revisorer, som skola granska kommissionernas affärer. Det vore allt skäl i att ha även en extra poliskår, som uteslutande ägnade sig åt att hålla efter kommissionerna då de bryta mot sina egna lagar och förordningar. Det lider ju icke det ringaste tvivel om att en sådan poliskår skulle komma att få ofantligt mycket att göra.

Jag ser till min ledsnad, att regeringen nyligen har utvidgat den

Andra kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1918. Nr 4. 4

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

kapitala dumhet, som transportförbudet på smör på sin tid innebar, så att det nu också skall vara förbjudet för folk att vid resor taga med sig smör för eget personligt behov. Redan tidigare har detta smörtransportförbud varit ägnat att uppe i fjällbyarna verka återhållande på produktionen. De, som icke ha andra transportmedel än postvägen, hava förhindrats att sända smör, och följaktligen kommer nu intet smör konsumtionen till godo. De måste giva mjölken åt kalvarna och själva äta upp det smör, som tillverkas. Jag tror icke att städerna få mera smör genom transportförbudet. Min livliga övertygelse är tvärtom, att smöret kommer att alldeles försvinna.

Mina herrar! Jag skall nu sluta med den bönen — som av oss norrlänningar troligtvis är framställd femtioelvte gången — nämligen bönen till regeringen: var god och se till, att det kommer in sakkunnigt folk i folkhushållningskommissionen, folk som begriper sig på norrländska förhållanden! Men det är icke nog med det. Vi fordra också, att de råd och anvisningar, som de norrländska sakkunnige giva, skola följas och icke bli behandlade som luft, såsom hittills i många fall varit fallet, då norrlänningar undantagsvis tillsports i något ärende.

Herr Olsson i Rösta: Herr talman, mina herrar! Livsmedelspolitiken och i synnerhet den producenterna ålagda leveransplikten har under de senaste månaderna upprört landets och i synnerhet de norrländska böndernas sinnen mer än någonsin tillförne. Det har ordnats protestmöten snart sagt inom varje socken samt länsmöten med deputationer till folkhushållningskommissionen och regeringen. Och det har utav herr jordbruksministern på förmiddagen framhållits, att de flesta klagomålen kommit från Norrland. De, som ej äro fullt inne i förhållandena, och särskilt konsumenterna kunna därigenom lätt få den föreställningen, att Norrlands jordbrukare skulle vara mera ovilliga än andra att avstå sitt innehav av brödsäd m. m. Så är emellertid ej förhållandet, utan varje jordbrukare känner det nog som en plikt att leverera i mån av tillgång. Men det är de stora leveransplikternas omöjliga fullgörande som åstadkommit denna oro.

För att i någon mån söka klargöra, varför klagomålen varit störst från Norrland är det som jag ber att få yttra några ord.

Det var ju att förutse att vid omläggningen till det nya system, vi i år fått, det skulle bliva felberäkningar, men att de skulle bliva så stora, som de blivit i synnerhet vad Norrland och speciellt Jämtland beträffar, och att det skulle bliva omöjligt att få någon rättelse, där stora fel föreligga, det var nog ingen som tänkte sig.

Jag ber att som bevis för mitt påstående få anföra några siffror. Hela rikets leveransplikt är som bekant 1,080,000 ton råg, i värde eller räknat på varje hektar odlad jord i hela riket 283 kg. Medeltalet för Jämtland går i det närmaste upp till denna medeltals-siffra för hela riket (eller 279 kg.), men det finns kommuner i Jämtland med en leveransplikt av 370 kg. rågvärde per hektar odlad jord, och det finns kommuner inom samma livsmedelsdistrikt med

en leveransplikt av över 91,000 kg. rågvärde (232 per hektar), fastän det finnes endast 250 kg. fullmatat korn inom hela kommunen.

Hektarskörden i rågvärde deciton är för Jämtland 11. Då huvudsäden är korn, måste man för att få det till rågvärde multiplicera med 1,2, då vi komma till siffran 13,2, som sålunda jämfört med södra Sverige skulle utgöra Jämtlands decitontal. Över denna siffra går endast Skåne, Malmödistriktet med 17,9 och Hälsingborgsdistriktet med 15,6. Närmast kommer Blekinge och Kristianstads län med 13 deciton per har.

I Jämtland är ju bra. Det vill jag inte förneka, men att det i fråga om leveransplikt av spannmål skulle komma närmast Skåne, det hade väl aldrig någon ens kunnat drömma om.

Norrbottnens län har 10 hektar deciton, d. v. s. efter förvandling till korn 12. Det kommer sålunda i tionde rummet bland Sveriges 37 livsmedelsdistrikt i fråga om leveransplikt eller jämföras med Göteborgs distrikt, som även har 12 hektar deciton.

Då jordbruksrådet i Jämtlands län erhöi fördelningslängden över leveransplikten, med rätt att vidtaga jämkningar mellan olika kommuner insåg det genast det omöjliga i fullgörandet av leveransen och vidtog därför inga jämkningar utan anmälde förhållandet för folkhushållningskommissionen med framställning om en nedsättning av leveransplikten för länet med 30 %. Av denna % behövs 20 % för att få kornet till rågvärde, sålunda endast 10 % därutöver, vilket måste anses vara en mycket blygsam begäran. Jordbruksrådet begärde samtidigt en framflyttning av tiden för tröskningspremiens erhållande till den 15 december för att i likhet med södra delarna av landet, som i regel skörda tidigare, komma i åtnjutande av 2-öringar för tidig leverans. Som skäl härför anfördes, att skörden i Norrland i allmänhet äger rum senare, att den i år blivit särskilt försenad till följd av dels spanska sjukans svåra härjande under skördetiden då hela familjer på en gång blivit angripna, dels det myckna regnandet, som försenade skörden, och slutligen väntan på olja för tröskningen.

Vidare begärdes en sänkning av hektolitervikten för korn från 65 till 60 kg. för att komma i åtnjutande av det fastställda minimipriset 33 öre, som även är maximipris.

Det 6-radiga kornet i Norrland, vilket i vanliga fall är lättare än södra Sveriges 2-radiga korn, håller i år på grund av det myckna regnandet under senare delen av sommaren ej högre vikt än i medeltal 60 kg. per hektoliter.

Som bekant framhölls av produktionskommittén i dess förslag till minimipriser vid lagtima riksdagen i år, att produktionskostnaden å spannmål i Norrland ställde sig något högre än för övriga delar av riket, men att de ej hade några siffror till sitt förfogande. Undertecknad jämte ett flertal norrlandsrepresentanter tog sig därför friheten att, under fasthållande av produktionskommitténs eget utlåtande, framlägga motion om de högre minimipris å korn för Norrland, för att det skulle i prishänseende kunna jämföras med

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.*

(Forts.)

övriga delar av riket och därigenom stimulera så långt möjligt till ökad produktion av spannmål, d. v. s. korn. Motionerna avstyrktes emellertid av jordbruksutskottet och avslogs av kammaren.

Det framhölls därvid, att det endast var fråga om minimipris. Nu ha vi följderna. Norrland blir inte ens berättigat till detta minimipris på grund av kornets låga vikt.

Jag ber att i sammanhang härmed få påpeka det förhållandet, att Norrland i allmänhet ej är någon spannmålsproducerande bygd och att, åtminstone vad Jämtland beträffar, det under årtionden tillbaka av såväl lantmannaskolor som hushållningssällskapets agronomer och konsulenter framhållits och predikats; att man skulle lägga an på husdjurskötsel med åtföljande vallodling. Att under dessa tider med brist på gödningsämnen helt kasta om produktionen annat än till en viss grad det är nog, som var och en kan förstå, lättare sagt än gjort, synnerligast då odlingarna i regel till övervägande del utgöras av myrmarker.

För att nu återgå till jordbruksrådets framställning till folkhushållningskommissionen ber jag att få meddela, att svaret blev, att folkhushållningskommissionen avstyrkte framställningen hos Kungl. Maj:t under hänvisning till den allmänt bekanta blanketten C 85. Ja, då är ju saken ordnad, förmenar folkhushållningskommissionen. Ja, den är det så till vida, att för södra Sverige blir det en återgång till förra årets leveransplikt. Men de bli ej likställda med dem, som fullgöra sin leveransplikt, de hava ej sin frihet, utan äro fortfarande underkastade deklARATIONER och inspektioner, vilka hos jordbrukarna ej precis skapa någon lust till ökad produktion. För de län däremot, om äro skyldiga att leverera hö, och särskilt Norrland med sin brist på havre och gröpsäd blir förhållandet något helt annat.

Som bekant skall det för 1 kg. rågvärde levereras 3,5 kg. hö, en siffra som ej står i något rimligt förhållande till möjligheten att kunna fullgöra, såvida man vill undvika en allmän nedslaktning av nötkreatur med tv åtföljande ännu större minskning i produktionen av mjölk och smör, varpå redan nu en rätt så kännbar brist råder. Och det är fara värt, att denna brist blir ännu större, om maximipriset på mjölken blir fastställt till det nu föreslagna, det vill säga ej stort mera för 1 kg. mjölk än för 1 kg. hö.

Det skulle vidare ha till följd, att jordbrukets produktionsförmåga i allmänhet ginge ned till följd av mindre tillgång på naturlig gödsel, som är så mycket bedrägligare, när artificiella gödningsämnen saknas. Slutligen skulle även det mångåriga arbete, som nedlagts på förbättrande av vår norrländska kreatursras, lida ett förkrossande nederlag.

Då den begärda procentnedsättningen av leveransplikten för länet ej kunde beviljas, har jordbruksrådet hos folkhushållningskommissionen begärt deras tillstyrkan om nedsättande av reduktionstalet för hö. Men förhoppningarna om tillmötesgående och förstående tyckas vara ytterst små även i det fallet. Vårt hopp står nu till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att han måtte

klara ej blott reduktionstalet för hö utan även den bestämda utfodningsstaten för Norrland av 5 kg. hö för fullvuxna hästar. Herr statsrådet har förut visat, att han kunnat klara för jordbrukarne och deras näring kinkiga situationer.

Bestämmelserna angående utfodringen styrka till fullo det ofta framhållna påståendet om bristande kännedom om de norrländska förhållandena. Det har visserligen nu utkommit en föreskrift, som säger:

»Efter omsorgsfull prövning i varje fall må jordbruksråd för nedanstående ändamål medgiva ökning av denna dagsranson, dock endast med högst 3 kg. för fullväxt djur och 2 kg. för ungdjur:

1) då jordbrukare, bosatt i närheten av större folkcentrum, där brist på mjölk råder, anses böra på härom av honom framställd begäran medgivas rätt att behålla viss mängd hö för produktion och försäljning av mjölk;

2) då innehavare av avelscentrum eller annan därmed jämförlig värdefull kreatursbesättning härom gör framställning;

3) då med hänsyn till stora transportsvårigheter hö ej kan levereras, utan jordbrukare till livsmedelsstyrelsens disposition anses kunna beredas tillfälle att få ställa en mot nedsättningen i leveransplikten av hö svarande mängd smör eller ost;

4) då jordbruksrådet finner andra än här ovan nämnda omständigheter föreligga, vilka göra en höjning oundgängligen nödvändig, i vilket fall jordbruksråd dock, för så vitt ökningen är av större omfattning eller är av principiell innebörd, skall underställa beslutet fodersektionens prövning.»

Punkt 4 i denna förordning är sålunda den enda enligt vilken man skulle kunna göra anspråk på någon ändring angående utfodring för hästar. Men då har jordbruksrådet ej denna rätt, utan man har att ingå med framställning till folkhushållningskommissionens fodersektion, och där blir det naturligtvis som vanligt avslag å en sådan begäran.

I och med antagandet av de speciella kristidsstrafflagarna mot jordbrukarna lära väl ej våra förutvarande strafflagar bli upphädda. Och jag skulle tro, att i och med det att jag svältföder mina hästar, jag riskerar att bli åtalad för djurplågeri. Och djurplågeri måste det bli, om jag fodrar en häst, vilken går i strängt arbete, med enbart 5 kg. hö, om det är ett utmagrat fölsto, till och med om det står på stall. Ställd inför sådana bestämmelser måste jag fråga: vilket av dessa brott åsamkar mig minsta straff? Jordbruksministern yttrade i sitt anförande i fråga om den bestämda utfodringen, att det funnes väl i de flesta fall ängsbö och grönfoderhö att använda utom de föreskrivna 5 kg. hö. Härpå vill jag svara, att vad förutnämnda land beträffar, ängsbö ej finnes i någon nämnvärd grad och att det grönfoderhö som vinnes — numera mindre än förnt till följd av ökad spannmålsodling — behöves uteslutande som mjölkfoder åt nötboskapen.

Det klagas över att kristidsförordningarna överträdas, och det åskas anslag för stävande av överträdelserna, men man betänker icke,

*Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)*

Fortsatt
debatt ang.
folk-
försörjnings-
frågornas
läge.
(Forts.)

huruvida det finnes någon möjlighet att följa de givna föreskrifterna. Frågar man sig om orsaken till att alla dessa förordningar ej tyckas höra ihop med norrländska förhållanden, torde svaret ej kunna bli mera än ett: okunnighet om de norrländska förhållandena. Utom vad jag förut omnämmt skulle jag ju kunna nämna flera exempel, som styrka detta påstående. Exempelvis bestämmelsen om kompensationen för potatis, där den börjar först efter en leverans av 600 kg. per har odlad jord. Jämtland har följaktligen ingen nytta härav, och ändock odlas så mycket potatis i Jämtland, att det räknats till de självförsörjande länen i fråga om potatis. Varför skola de jämtländska gråärterna, som för oss äro matarter, hänföras till foderarter och få levereras först i sista hand?

Utom vad som förut är nämnt i fråga om priset å det norrländska kornet, ber jag få påpeka ännu en sak, nämligen skillnaden för en självhushållare, som har vete och råg, och en som har dåligt korn, många gånger så dåligt att det ej utmales till mer än 50 å 60 %.

Med vad jag här framhållit har jag velat visa, huru olika de norrländska förhållandena äro i jämförelse med södra och mellersta Sverige, och det borde därför ej anses för mycket begärt, att även Norrland finge åtminstone en med dess jordbruksförhållanden väl förtrogen jordbrukare med säte och stämma i folkhushållningskommissionen.

Till sist skulle jag vilja foga det önskemålet, att folkhushållningskommissionen inte måtte behandla jordbrukarna med allt för stort misstroende och som sådana, som endast tänka på att okra på nöden och tjäna pengar. Jordbrukarna behärta landets nödläge och folkets bekymmer men önska mötas av litet mera förtroende och förståelse för sitt arbete. Förordningar och bestämmelser, som äro sådana, att jordbrukarna ställas i valet mellan att antingen bli illojala eller allt för mycket skada sin näringsexistens, borde undvikas. Däremot fordra jordbrukarna för sin näring ingen särställning, utan *likställighet* med övriga näringar och befolkningslager.

I anseende till den långt framskridna tiden beslöt kammaren här efter på hemställan av herr talmannen att uppskjuta den vidare debatten i anledning av hans excellens herr statsministerns förevarande meddelande till plenum nästkommande dag kl. 2 e. m.

§ 4.

Avgåvos följande motioner nämligen av:

herr *Berggren m. fl.*, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 11, angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärare vid egentliga folkskolor och småskolor; samt

herr *Vennerström m. fl.*, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position, nr 28, med förslag till lag angående tillägg till § 27 mom. 4 värnpliktslagen den 17 september 1914.

Dessa motioner bordlades.

§ 5.

Justerades protokollen för den 30 och den 31 nästlidna oktober.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes riksdagens kanslideputerades memorial, nr 1, angående antagade av tjänstemän i riksdagens kansli.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr		under	4 dagar	fr. o. m.	den	9 nov.,
»	<i>Bogren</i>					
»	<i>Ahrberg</i>	»	10	»	»	» 9 »
»	<i>Olsson</i> i Ramsta	»	10	»	»	» 9 »
»	<i>Hedberg</i>	»	10	»	»	» 9 »
»	<i>Johansson</i> i Hässlås	»	10	»	»	» 9 »
»	<i>Persson</i> i Tofta	»	12	»	»	» 8 »
»	<i>Olsson</i> i Kollungeröd	»	14	»	»	» 8 »
»	<i>Andersson</i> i Fiskebäckskil	»	14	»	»	» 8 »
»	<i>Johansson</i> i Sollefteå	»	10	»	»	» 10 »
»	<i>Moberger</i>	»	14	»	»	» 8 »
»	<i>Magnusson</i> i Skövde	»	10	»	»	» 8 »
»	<i>Bengtsson</i>	»	8	»	»	» 11 »
»	<i>Månsson</i> i Backa	»	10	»	»	» 8 »
»	<i>Nilsson</i> i Antnäs	»	10	»	»	» 9 »
»	<i>Lindmark</i>	»	10	»	»	» 9 »
»	<i>Edberg</i>	»	10	»	»	» 9 »
»	<i>Borggren</i>	»	10	»	»	» 8 »
»	<i>Olsson</i> i Broberg	»	8	»	»	» 11 »
»	<i>Jonsson</i> i Källeräng	»	10	»	»	» 9 »
»	<i>Berggren</i>	»	10	»	»	» 8 »
»	<i>Jungnell</i>	»	12	»	»	» 8 »
»	<i>Röing</i>	»	2	»	»	» 11 »
»	<i>Magnusson</i> i Tumhult	»	8	»	»	» 8 »
»	<i>Igel</i>	»	10	»	»	» 8 »
»	<i>Jansson</i> i Edsbäcken	»	5	»	»	» 8 »
»	<i>Larsson</i> i Ängbäck	»	6	»	»	» 8 »
»	<i>Jonsson</i> i Hökhult	»	10	»	»	» 8 »
»	<i>Svensson</i> i Betingstorp	»	8	»	»	» 9 »
»	<i>Eliasson</i>	»	12	»	»	» 10 »

herr		under 10	dagar	fr.	o. m.	den 8	nov.
	<i>Carlsson</i> i Solberga	» 12	»	»	»	» 9	»
»	<i>Johansson</i> i Olstorp	» 9	»	»	»	» 11	»
»	<i>Sommelius</i>	» 13	»	»	»	» 8	»
»	<i>Ödström</i>	» 8	»	»	»	» 8	»
»	<i>Leo</i>	» 4	»	»	»	» 9	»
»	<i>Johansson</i> i Kullersta	» 8	»	»	»	» 11	»
»	<i>Carlsson</i> i Frosterud	» 10	»	»	»	» 8	»
»	<i>Eklund</i>	» 10	»	»	»	» 9	»
»	<i>Runefors</i>	» 12	»	»	»	» 8	»
»	<i>Welin</i>	» 12	»	»	»	» 8	»
»	<i>Karlsson</i> i Fjäl	» 8	»	»	»	» 9	»
»	<i>Scanberg</i>	» 8	»	»	»	» 5	»
»	<i>Billqvist</i>	» 10	»	»	»	» 8	»
»	<i>Carlson</i> i Herrljunga	» 14	»	»	»	» 8	»
»	<i>Thore</i>	» 10	»	»	»	» 9	»
»	<i>Magnusson</i> i Kalmar	» 10	»	»	»	» 9	»
»	<i>Olsson</i> i See	» 14	»	»	»	» 8	»
»	<i>Åkerlund</i>	» 14	»	»	»	» 8	»
»	<i>Olsson</i> i Mora	» 14	»	»	»	» 8	»
»	<i>Olsson</i> i Norrhyttan	» 14	»	»	»	» 8	»
»	<i>Berg</i> i Staby	» 14	»	»	»	» 8	»
»	<i>Karlsson</i> i Vätö	» 11	»	»	»	» 9	»
»	<i>Nilsson</i> i Malmö	» 7	»	»	»	» 8	»
»	<i>Ericsson</i> i Arboga	» 7	»	»	»	» 8	»
»	<i>Jeppsson</i>	» 10	»	»	»	» 8	»
»	<i>Jönsson</i> i Boa	» 9	»	»	»	» 8	»
»	<i>Kahlström</i>	» 10	»	»	»	» 8	»
»	<i>Gylfe</i>	» 9	»	»	»	» 8	»
»	<i>Jansson</i> i Falun	» 7	»	»	»	» 11	»
»	<i>Werner</i>	» 10	»	»	»	» 9	»
»	<i>Lovén</i>	» 10	»	»	»	» 8	»
»	<i>Johansson</i> i Trollhättan	» 4	»	»	»	» 9	»
»	<i>Anderson</i> i Råstock	» 3	»	»	»	» 8	»
»	<i>Nilsson</i> i Linnås	» 6	»	»	»	» 11	»
»	<i>Gustafson</i> i Kasenberg	» 9	»	»	»	» 8	»
»	<i>Adelsvärd</i>	» 5	»	»	»	» 9	»
»	<i>von Sneidern</i>	» 3	»	»	»	» 9	»
»	<i>Bökelund</i>	» 10	»	»	»	» 11	»
»	<i>Jensen</i>	» 8	»	»	»	» 9	»
»	<i>Persson</i> i Björshyholm	» 10	»	»	»	» 8	»
»	<i>Elisson</i>	» 10	»	»	»	» 8	»
»	<i>Hansson</i> i Sölvesborg	» 8	»	»	»	» 9	»
»	<i>Wahlstedt</i>	» 8	»	»	»	» 8	»
»	<i>Ladström</i>	» 10	»	»	»	» 9	»
»	<i>Öberg</i>	» 5	»	»	»	» 8	»
»	<i>Westman</i>	» 10	»	»	»	» 8	»
»	<i>Ericson</i> i Obergå	» 10	»	»	»	» 8	»
»	<i>Borg</i>	» 13	»	»	»	» 8	»
»	<i>Hedtund</i> i Östersund	» 4	»	»	»	» 8	»

herr <i>Persson</i> i Fritorp	under 8 dagar fr. o. m. den 9 nov.
» <i>Svedberg</i>	» 10 » » » 8 »
» <i>Henrikson</i>	» 10 » » » 8 »
» <i>Olsson</i> i Berg	» 8 » » » 9 »
» <i>Jönsson</i> i Fridhill	» 8 » » » 11 »
» <i>Andersson</i> i Grimbo	» 5 » » » 9 » och
» <i>vice talmannen</i>	» 10 » » » 9 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11,37 e. m.

In fidem
Per Cronvall.